

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СТРАТЕГІЧНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

 Ніна РЖЕВСЬКА

« 07 » 06 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

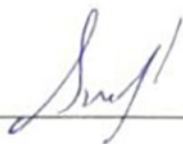
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»

**Тема: «ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США В НОВИХ
ГЕОПОЛІТИЧНИХ УМОВАХ»**

Виконавець: здобувач вищої освіти 4 курсу, 407 групи, Нечипорук Карина Юріївна

Керівник: кандидат політичних наук, старший науковий співробітник, професор
кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій Ялі Максим Харлампійович

Нормоконтролер:

Максим ЯЛІ

КИЇВ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКТРИНАЛЬНИХ ЗАСАД ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США.....	6
1.1. Історія розвитку зовнішньої політики США.....	6
1.2. Принципи зовнішньої політики США.....	14
1.3. Роль США у геополітичних процесах.....	17
РОЗДІЛ 2. ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США В НОВИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ УМОВАХ.....	18
2.1. Інструменти зовнішньої політики США.....	22
2.2. Напрямки зовнішньої політики США.....	26
2.3. Безпека як пріоритетний напрямок зовнішньої політики США.....	32
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США В НОВИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ УМОВАХ.....	38
3.1. Проблемні аспекти зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах.....	38
3.2. Стратегічні напрямки зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах.....	42
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50
ДОДАТКИ.....	57

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження пріоритетів зовнішньої політики США на сучасному етапі розвитку міжнародних відносини обумовлена лідерською позицією, яку зайняла США після закінчення Другої Світової війни та геополітичними інтересами, які вона має у різних регіонах світу. Трансформаційні процеси, які почалися у світі у повоєнний період, обумовили необхідність обрання США ключових регіонів та засобів впливу на них у відповідності до ситуацій.

Сьогодні економіка США залишається лідером серед економік розвинених країн, тому і визнання її сили і потужності було беззаперечним [1] (Додаток А). Економіка США являється однією з конкурентоспроможних у світі. Завдяки досягненню високого рівня життя, до США тягнуться багато іноземців, які емігрують з менш успішних регіонів. Їх приваблює на лише високотехнологічне і світове лідерство країни, а й насамперед, безпека. Стабільне економічне становище та сильна армія надають можливості США здійснювати вплив на велику кількість країн світу шляхом підтримки, або ж, навпаки, перешкоджаючи їх інтересам у випадку, коли вони становлять загрозу іншим країнам чи світу, загалом.

Завжди США користувалася тактикою «переважаючих ресурсів», незважаючи на усілякі труднощі, що дозволяє їй і досі бути на плаву та позиціонувати себе геополітичним монстром. Визначені та обрані для США ключовими геополітичними регіонами стали Європа, Середній і Далекий Схід, а статусу периферійних було отримано Близьким Сходом та Північною Африкою. На своїй півкулі США цікавилася хіба що Латинською Америкою. З плином часу, конкуруючи з СРСР та виступаючи проти поширення комуністичної ідеології, набув поширення вплив США на інші регіони світу, захищаючи інтереси Афганістану, В'єтнаму, Іраку, а сьогодні й України та Ізраїлю.

Мета дослідження – здійснити теоретичне та практичне дослідження напрямків зовнішньої політики США та визначити їх пріоритетність з огляду на наявність нових геополітичних умов.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичне дослідження доктринальних засад зовнішньої політики США.
2. Охарактеризувати інструменти зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах.
3. Охарактеризувати пріоритети зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах.
4. Визначити проблеми та перспективи розвитку зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах.

Об'єкт дослідження – зовнішня політика США.

Предмет дослідження – пріоритети зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах.

Характеристика джерельної бази роботи та стану дослідженості проблеми.

Вагомий внесок у дослідження зовнішньої політики США на різних етапах сучасності та її ролі у міжнародній системі зробив М. Х. Ялі. Дослідженням, аналізом та розробленням зовнішньополітичних і військових стратегій США на сучасному етапі займалися американські науковці: Дж. Айкенбері, Зб. Бжезинський, С. Брукса, Ф. Закарія, Іглен, М. Індік, П. Кенеді, Б. Клінгнер, Г. Кісінджер, Дж. Ная-мол, Б. Розен, Р. Олтман, Р. Хаас та ін..

Серед сучасних вітчизняних вчених, які дослідували різні аспекти зовнішньої політики США слід назвати: Лакішик Д.М., Пугачова-Лакішик Д.В. («Зовнішньополітична стратегія США на початковому етапі «Холодної війни», 2019); Погоріла Н. («Концептуальний вимір зовнішньої політики США», 2016); Жигайло В. М. («Пріоритетні напрямки зовнішньої політики США. Психологічні виміри культури, економіки, управління», 2018); Пархомчук А. Д. («Вплив політики США на структурні параметри Близькосхідної регіональної системи», 2021); Веселовський А. І. («Відносини США – Європейський Союз: тенденції та варіанти у середньостроковій перспективі», 2020); Шамара І. М., Костанді Д. Р. («Сучасні концепції зовнішньої політики США: можливості та реальність», 2019); Коваль І. М. («Зовнішня політика США після Другої світової війни», 2019); Ялі М. Х. (Військова стратегія Б. Обама: новації та спадщина) та ін..

Методи дослідження. У ході дослідження використовувалися загально-наукові методи пізнання: аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення.

Метод аналізу використовувався для дослідження історії та розвитку зовнішньої політики США. Метод синтезу допоміг розглядали аспекти принципи зовнішньої політики США. Метод індукції сприяв пізнанню принципів зовнішньої політики США. За допомогою методу дедукції досліджували безпеку як пріоритетний напрямок зовнішньої політики США. Метод узагальнення використовувався для визначення пріоритетних напрямків зовнішньої політики США.

З метою дослідження різних аспектів зовнішньої політики США в сучасний період використовували такі спеціально-наукові методи як івент-аналіз та контент-аналіз, які сприяли здійсненню аналізу фактів, які характеризують пріоритетні напрямки зовнішньої політики держави щодо різних регіонів світу. Контент-аналіз - дослідження на основі офіційних інформаційних матеріалів щодо характеристики пріоритетів зовнішньої політики США. Івент-аналіз – допоміг проаналізувати проблеми та перспективи розвитку зовнішньої політики США.

Апробація результатів. Апробація результатів дослідження проводилася у рамках XXIV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і здобувачів вищої освіти «Політ. Сучасні проблеми науки» за напрямом «Сучасні міжнародні відносини» (02-05 квітня 2024 р.). Київ: Національний авіаційний університет. 2024. Тези доповіді на тему: «Пріоритети зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах». С. 79-80.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (61 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи становить 57 сторінку, основна її частина займає 46 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКТРИНАЛЬНИХ ЗАСАД ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США

1.1. Історія розвитку зовнішньої політики США

Зовнішню політику США розглядають як загальний курс та діяльність, яку проводить її політичне керівництво у сфері міжнародних відносин, що передбачає реалізацію визначених ним інтересів та цілей у взаємовідносинах з іншими суб'єктами міжнародних відносин. Розвиток зовнішньої політики США можна прослідкувати з періоду правління президента Джеймса Монро, котрий проголосив у 1823 р. принципи, на яких ґрунтувалася зовнішня політика США впродовж XIX ст. Так з'явилася «доктрина Монро», ключовими положеннями якої було визначено Сполученим Штатам провідне місце у своїй півкулі, а своя власна політична традиція була відокремлена від європейської. Така позиція США була обумовлена появою певних побоювань щодо можливості європейської інтервенції для повернення повсталих колоній до складу Іспанської імперії після придушення революції та реставрації правління Фердинанда VII у 1823 р. в Іспанії. Також вважалося, що вільні країни Латинської Америки стануть кращими торговими партнерами, ніж чийсь колонії [2].

Концепції, відомі під назвою «Доктрина Монро», стали ідеологічною основою для створення нового політичного порядку для решти територій США та через яку змінилася і роль Європи у Західній півкулі. В основі Доктрини знаходилися три принципи, реалізація яких вбачалася у:

- поділі на сфери впливу Америки та Європи;
- неколонізації (non-colonisation);
- неінтервенції (non-intervention).

Маємо вказати на існування кількох поглядів на практичну реалізацію Доктрини Монро. Авторами ґрунтовної колективної праці «The America Pageant» було вказано на її символічність, тому не варте перебільшення її ролі. Це означає, що її вплив міг лише відповідати силі американської армії, як її гаранта. Проте, насправді,

до Першої світової війни США не мала значної сухопутної армії, а побудова флоту як показника сили сильної держави відбувалася лише на межі XIX та XX ст.ст. [2]. Реально у США не було можливості захищати «свою півкулю» від європейських посягань. Тому у відповідності до Доктрини, можлива була лише реалізація захисту власних інтересів поряд із найближчими країнами Латинської Америки. Згодом, американський президент В. Вільсон вказував на Доктрину як на виключно національну політику США, оскільки вона стосується лише до національної безпеки та життєво важливих інтересів країни.

Свого часу Генрі Кісінджером у своїй праці «Дипломатія» було надано надає Доктрині Монро дуже важливого значення. На його думку, проголошені принципи насправді виявилися не простими словами, а виступило проявом рішучості у здійсненні попередження у протидії європейській експансії до Західної півкулі [3, с. 113].

Досліджуючи політику США у XX ст., маємо акцентувати увагу на її стані США після Другої Світової війни, коли утворилася біполярна система порядку, що означало наявність двох країн-лідерів: з одного боку США, а з іншого – СРСР. На то час напрямком політики США була реалізація заходів з протидії комуністичному режиму та розповсюдження його на інші території. Післявоєнне врегулювання найважливіших проблем, які постали у геополітичному аспекті стало формування передумов для становлення тривалого миру, проте, спираючись на факти засвідчення подальших подій, таким повоєнним розвитком не виправдано надії на мирне співіснування, адже вже під час війни спостерігалося виникнення суперечок в поглядах на післявоєнний устрій світу між СРСР та західними союзниками, насамперед США, адже саме ці країни зайняли лідерські позиції у післявоєнний період. США стала державою, яка перевершила будь-яку країну світу, зважаючи на військові, економічні та культурні показники) [4, р. 260].

В повоєнному світі США набуло абсолютно нової для себе ролі держави, яка перевершувала всі інші країни за основними показниками сили, що сприяло її перетворенню на центр західної цивілізації, який в змозі протистояти радянському

режимові, який за результатами Другої світової війни закріпив за собою ряд значних сфер впливу в Східній Європі та на Далекому Сході [5, р. 42].

Аналізуючи американську геостратегію повоєнного періоду констатуємо, що домінуючим в наборі регіональних пріоритетів США стало атлантичне співтовариство. Однією зі складових важливості Західної Європи для США була наближеність її до держав «радянського блоку». В біполярному протистоянні на західноєвропейські країни було покладено виконання кількох важливих функцій, а саме:

- виконувати роль своєрідного «буферу» у протидії подальшому поширенню комунізму, беручи на себе роль держав Східної Європи у міжвоєнному періоді;
- виконання контролюючої функції з метою унеможливлення країн Західної Європи стати плацдармом для подальшого поширення демократичних цінностей.

Маємо вказати на важливий фактор, що виступав зосередженням уваги США у регіоні Західної Європи - прагнення тримати його під контролем або здійснювати необхідний вплив на аспект економічного зростання, що у свою чергу, обов'язково призвів би до формування нового «центру сили». Ці тенденції в американській політиці було розкритиковано представниками геополітичної школи «нових правих», позиція яких була радикально анти атлантичною [6, с. 16-27].

Значення західноєвропейських держав було важливим для США тому, що Велика Британія, Франція, Нідерланди і Португалія продовжували володіти значними колоніальними територіями. В умовах піднесення національно- визвольного руху і кризи колоніалізму для США постали два взаємопов'язані питання: яким чином здійснити заповнення потенційного «вакууму сили», не здійснивши загострення відносин із своїми європейськими союзниками, а також яким чином запозичити багатий досвід управління колоніями і впливом, який частково залишився в нових незалежних державах.

Дослідженням історії становлення та сучасного лідерства США та напрямків зовнішньої політики привертали увагу багатьох науковців. Так, наприклад, проблемою Американського глобального лідерства, умов зовнішньої політики та перспектив займався З. Бжезинський [7, с. 39]. Він акцентує увагу на неминучому

протесті глобальних сил проти зосереджування світової гегемонії в руках однієї держави. Це означає, що Америка не лише являється першою і єдиною насправді глобальною наддержавою, а й з цілковитою імовірністю, буде останньою такою державою [8].

Науковцем А. М. Годлюк описано проблему Американського глобального лідерства [9, с. 68]. Вчений здійснив аналіз умов зовнішньої політики, які забезпечили можливість створення із США світового лідера та здійснив передбачення перспектив Американського глобального лідерства.

Шамара І. М. та Костанді Д. Р. умовно розділили розвиток зовнішньої політики США в умовах постбіполярного світу на три найважливіші етапи, початком першого з яких дослідниці визначили президентством Дж. Буша [10, с. 58-64]. Даний етап характеризувався наступними напрямками зовнішньої політики:

- боротьбою проти світового тероризму;
- появою доктрин і концепцій безпеки;
- зовнішньополітичною стратегією, спрямованою на підкреслення різниці між Європою і Америкою, які не становлять перешкоди розвитку взаємовигідного співробітництва;
- об'єднанням зусиль з Росією в боротьбі з терористичною загрозою (проте протистояння з інших політичних питань збереглося);
- зміцненням впливу на всій території Європи;
- «транснаціональною» моделлю безмежного лібералізму до латиноамериканської конкретики [11].

Проте, маємо додати, що і за каденції Б. Клінтона, також відбулися деякі зміни у зовнішній політиці США. Адміністрацією президента було висунуто зовнішньополітичну програму, метою якої було закріплення сприятливого для Америки розкладу сил в світі, а також забезпечення контролю над розвитком міжнародної ситуації. У рамках проголошеної Біллом Клінтоном програми «Партнерство заради миру», було формування нових відносин в сфері безпеки між Північноатлантичним союзом і його партнерами заради миру. Таким чином, країни,

які не входили до Північноатлантичного альянсу, отримували можливість з'єднання військового співробітництва з НАТО [12].

Спираючись на дослідження Шамари І. М. та Костанді Д. Р., виділимо другий етап розвитку пост біполярної зовнішньої політики США, - це політики президента Б. Обами. Виділимо основні положення американської зовнішньої політики того періоду, які полягали у:

- прагнення повернути принципи двопартійної зовнішньої політики;
- сприяти посиленню лідерських позицій США на глобальному рівні;
- здійснення боротьби проти глобальних загроз, взаємодіючи з іншими країнами;
- реалізацію зовнішньої політики під керівництвом «розумної сили»;
- залучення ООН, разом з іншими міжнародними організаціями за необхідності і можливості [10].

Слід зазначити, що за часі президентства Б. Обами основними напрямками зовнішньої політики США були напрямки, окреслені його попередником, проте політику сили витіснили на другий план, натомість почали розвиватися дипломатія і створення надійних і довгострокових союзів.

Третій етап зовнішньої політики США можна пов'язати з президентством Дональда Трампа, за правління якого виділяються такі основні принципи, які полягають у:

- ідеї економічного націоналізму;
- захисті території США, що передбачало скорочення візових програм, запровадженні нових умов для біженців;
- взаємодії з Північною Кореєю [10, с. 58-64].

Даним президентом було реалізовано досить незвичайну зовнішню політику, в основі якої знаходилася персональна комунікація. США у той час проводилася політика з позиції лідерства, що позитивно вплинуло на аспект економічного становища країни. Фундаментальні показники розвитку економіки США у першому кварталі 2019 р. свідчили про найкращий економічний стан за останні 20 років. Американська економіка є лідером за обсягом номінального ВВП, а ВВП посідає

друге місце серед країн світу [13]. Тож, на нашу думку, у політиці Д. Трампа прослідковується використання принципів Доктрини Монро.

Слід додати, що доктрина Монро є ключовим елементом для розуміння зовнішньої політики США протягом ХХ століття і початку ХХІ століття. Вона, можливо, є найстарішою геополітичною доктриною у світі, яка зберегла свою актуальність до сьогодення. Розвиток першої в історії США зовнішньополітичної доктрини був пов'язаний з прагненням країни до домінування спочатку на американському континенті, а потім і за його межами, порушуючи основні принципи міжнародного права. Під прикриттям цієї доктрини Сполучені Штати здійснили три спроби встановити глобальну гегемонію: перша — після Першої світової війни, друга — після Другої світової війни, а третя — від завершення холодної війни до сучасної версії доктрини Дональда Трампа, який активно пропагує необхідність превентивного військового удару проти Ірану та КНДР. А саме, суть доктрини Трампа - це міжнародні відносини як відносини власників.

Суверенітет Трампа - це держави, як власники національної приватної власності на свою територію. Цей суверенітет виражається в їх абсолютній можливості встановлювати принципи права на території своєї власності, а не просити право на це у імперських, глобальних бюрократії. Це можуть бути власність демосу, республіки, або особиста власність, монархія.

Відносини між країнами будуються в такому світі національних власників як двосторонні відносини власників, як угода між ними. А не по більшовицьким принципом, що вирішить більшість або загальні збори, або якогось світового політбюро.

А основними її положеннями є:

1. Національний суверенітет, а не неомарксистська глобалізація, скасування всіх глобальних бюрократії, дебіюрократизація ООН, скасування низки інститутів ООН, скасування Міжнародного кримінального суду.
2. Соціалізм (і також мається на увазі НеоМарксизм, Культурний Марксизм) злочинний політичний режим, і з ним необхідно боротися.
3. Енергетична безпека частина національного суверенітету, і міжнародний картель видобувачів нафти та газу - це просто форма грабунку інших

країн. США домагатимуться лібералізації міжнародного ринку вуглеводнів і зниження їх цін. Зокрема, Трамп особливо згадав небезпеку енергетичної залежності Німеччини від Росії.

4. США будуть підтримувати тільки взаємовигідне співробітництво з іншими країнами, які поважають американські цінності та інтереси, не дозволяючи в односторонньому порядку користуватися вигодами американських дотацій, допомоги та американського ринку. Скасування митних зборів може бути тільки взаємним.
5. США будуватимуть свою зовнішню політику, виходячи тільки зі своїх національних інтересів, і повазі партнерів до США, не втручаючись в вибір інших народів при якому політичному режимі жити.
6. США не потерплять перетворення третіми країнами, країн Західної півкулі, в свої антиамериканські плацдарми, особливо згадавши Венесуелу.
7. Іран визначено як головну ударну силу тих країн, які використовують і спонсорують терор.
8. Трамп згадав чотири країни, в контексті країн на передньому краї боротьби за національний суверенітет, нормальну буржуазну демократію і добробут своїх громадян проти глобалізму культурмарксистів - Ізраїль, Індію, Саудівську Аравію і Польщу.
9. Виведення військ з Сирії та зменшення військової присутності за кордоном: Це було одним з ключових рішень адміністрації Трампа. Виведення військ з Сирії стало позначкою на зміну пріоритетів у зовнішній політиці, де більший акцент був зроблений на внутрішні проблеми країни. В умовах геополітичної нестабільності у регіоні, це рішення призвело до зміцнення впливу іранського та російського військових сил в Сирії, а також зростання ризику терористичних загроз.
10. Іран має 40 днів для початку укладення нового договору, в іншому випадку з 5 листопада він піддається економічному бойкоту [60].

Після чого, політика Дональда Трампа суттєво підірвала міжнародні союзи та стандарти, викликаючи нестабільність у світовому порядку. Адміністрація Трампа прийняла кілька рішень, які мали значний вплив на глобальні відносини та міжнародні інститути:

1. Відхід від міжнародних угод: Паризька угода: Вихід США з Паризької угоди про зміну клімату у 2017 році створив негативний прецедент для глобальних зусиль щодо боротьби зі зміною клімату. Іранська ядерна угода: Вихід з ядерної угоди з Іраном (JCPOA) у 2018 році спричинив ескалацію напруженості на Близькому Сході та посилив ризик ядерного розповсюдження.
2. Підривання міжнародних організацій: ВООЗ: Трамп звинуватив Всесвітню організацію охорони здоров'я (ВООЗ) у неправильному реагуванні на пандемію COVID-19 і оголосив про вихід США з організації у 2020 році, що підірвало глобальні зусилля по боротьбі з пандемією. НАТО: Часті критичні заяви Трампа щодо НАТО та його вимоги до союзників збільшити військові витрати створили напруженість у відносинах із європейськими партнерами.
3. Протекціоністська торговельна політика: Торговельні війни: Введення мит на імпорт сталі та алюмінію, а також масштабна торговельна війна з Китаєм створили невизначеність у світовій економіці та порушили глобальні ланцюги постачання. Перегляд торговельних угод: Відмова від Транстихоокеанського партнерства (TPP) та перегляд NAFTA (підписання USMCA) змусили країни-партнери переглянути свої торговельні стратегії.
4. Узагальнена політика "Америка перш за все": Утилітаризм у міжнародних відносинах: Принцип "Америка перш за все" став основою зовнішньої політики Трампа, що призвело до більш одностороннього підходу у міжнародних відносинах. Це підірвало багатосторонні механізми вирішення глобальних проблем.

Таким чином, ми проаналізували деякі аспекти історичного розвитку зовнішньої політики США після Другої Світової війни та на початку XXI ст..

1.2. Принципи зовнішньої політики США

Сполучені Штати Америки виробляють складну зовнішню політику, основними принципами якої проголошені «будівництво безпечного світу» та «поширення демократії на рекламу американського народу та міжнародної спільноти». У попередньому підрозділі ми дослідили аспекти, які характеризували Доктрину Монро. Слід додати, що Доктриною було визначено перспективу довготривалих цілей зовнішньої політики США. Спостерігаючи подібність до традиції президента Джеферсона, Доктрина закріплювала незалежність США від європейських урядів, які представляли «Старий світ». Тож маємо відзначити формування двох політичних сфер, визначено принцип, за яким США не могла втручатися в європейські конфлікти, запропоновано припинити перебіг усіх колоніальних кампаній на території західної півкулі.

Визначною рисою доктрини було проголошення спроби у майбутньому колонізувати інші країни або втручатися у внутрішні справи інших держав, які територіально знаходяться на обох Американських континентах. Подібні дії можуть розглядатися США актом агресії проти своєї країни та можуть призвести до військового втручання з їхнього боку. У той же час у Доктрині містилися положення про невтручання США до внутрішніх справ існуючих колоній або європейських країн. Доктрину було проголошено у період, який характеризується бажанням інших країн позбутися колоніального впливу з боку Іспанської імперії. А саме - народження Доктрини (2 грудня 1823 р.), відбулося у період проголошення сьомого звернення Джеймса Монро до Конгресу США, коли, приєднавшись до позиції Великої Британії, сподівалися унеможливленню отримання влади над колишніми іспанськими колоніями будь-якою європейською державою [14].

Нагадаємо, що уся доктрина зводилася до трьох принципів: поділ впливу на сфери території Америки та Європи; заперечення колонізації; заперечення інтервенції.

З доктриною Монро рахувався весь світ, її роль у історії міжнародних відносин є визначною, оскільки вона являється ідеологічною основою побудови нового політичного порядку для решти територій Америки, а також завдяки їй відбулися зміни ролі Європи на території Західної півкулі.

Історичні факти свідчать про побудову зовнішньої політики США на основі дотримання певних принципів, що є демонстрацією їх стійкої прихильності до односторонніх дій. Одним із засадничих принципів реалізації зовнішньої політики США є перевага самостійності у рішенні зовнішніх проблем. Безпека сприймалася завжди природним станом, історичний досвід свідчить про виключенні необхідності коаліцій, компромісів і співпраці. Дж. Вашингтон у своєму заповіті сказав: «Найважливіше правило, яким солід керуватися в наших відносинах з іншими народами полягає у підтримуванні комерційних зв'язків і якомога меншій кількості відносин політичних». Тому прагненням США було унеможливлення пов'язування себе зобов'язаннями, зберігаючи при цьому «свободу рук», відхід від прийнятих зобов'язань, у випадку, якщо вони більше не влаштовували США.

У історія зовнішньої політики США можна прослідкувати наявність безлічі підтвержень цьому. Так, на завершальному етапі війни за незалежність США здійснили реалізацію сепаратних переговорів про мир з Англією, хоча за умовами договору 1778 р. між Америкою і Францією заборонялося здійснення сепаратних угод з Англією. Однак США завдали поразки Англії і фактично домоглися своєї мети - завоювання незалежності, тому продовження війни для них втрачало сенс [15, с. 7]. Натомість зовсім були відсутні та не сприймалися інтереси Франції як союзника, яка у свою чергу, приклала немало зусиль та допомога якої сприяла перемозі американців. Тому США фактично відмовилися від союзу і діяли відносно Англії в односторонньому порядку, не дивлячись на протести і обурення Парижа. Згадаємо знову ще один приклад принципу односторонніх дій - доктрина Монро. Це була відповідь на висунуту Англією пропозицію щодо спільної декларації з приводу чуток про наміри Священного Союзу втручатися у справи Латинської Америки. Доктрина Монро являється не тільки застереженням проти втручання в справи на території Західної півкулі, а й є однією з перших декларацій, яка затверджувала намір діяти без

партнерів, союзників. Неучасть в системах балансу сил обумовило появу іншої особливості зовнішньої політики США, яка полягає у негативному ставленні до союзів, блоків і коаліцій, стійкому прагненні ухилятися від узяття на себе політичних або військових зобов'язань перед іншими державами. Так, Дж. Вашингтоном було написано у своєму заповіті: «Як у випадку надмірної прихильності, так і у надмірній ненависті до будь-якої країни, ми стаємо рабами цієї любові чи ненависті».

Слід відзначити поступову зміну змісту поняття ізоціоналізму. У епоху «класичного ізоціонізму», який відзначається моментом утворення США в 1776 р. і до кінця XIX ст., молода американська держава мала на меті забезпечення безпеки від загроз з боку Великобританії, адже та деякий час прагнула повернути панівне становище у регіоні. Наприкінці XIX ст. США почала проявляти більш активну зовнішню політику, тоді є і почався етап відходу від політики ізоціоналізму.

Вступивши в Першу світову війну на боці Антанти, США, однак, не здійснили приєднання до альянсу, а натомість підписали декларацію щодо ведення спільних воєнних дій. США схильні називати себе асоційованою державою (*associate power*), але не союзником [15, с. 13]. Починаючи з обрання В. Вільсона президентом США в 1912 р. можна спостерігати зміну векторів зовнішньої політики США. Одним із ідеологів більш активного впливу на політичні процеси в Європі стає радник президента Е. Хауз. Напередодні Першої світової війни радником виказувалися усілякі зусилля щодо необхідності прийняття участі у бойових діях та активно втрутитися до ведення війни. Він висловлює думку щодо необхідності США прийняття участі у формуванні нових центрів впливу та більш активно залучитися до нового геополітичного поділу світу. У 1913 р. завдяки британській дипломатії було практично подолано Балканську кризу. Тоді ж в США почали усвідомлювати, що рано чи пізно, але війна набуде таких масштабів, що торкнеться і Американського континенту, тому відбулося відходження зовнішньої політики США від принципу ізоціоналізму, адже для забезпечення стабільності і розвитку своєї держави необхідно розвивати сфери впливу та контролювати події у своєму регіоні, а також виходити і на світову політичну арену. Вирішальними слід назвати кроки у

відмові від політики нейтралітету були зроблені в перші місяці 1917 року [16, с. 227-237].

Схильність США до односторонніх дій - це, швидше за все, одна з особливостей їх зовнішньої політики, яка являється історичною рисою, а не нововведенням, що з'явилося після 2001 р., коли Президентом Клінтоном було проголошено з трибуни ООН ще в 1993 р.: «США будуть діяти спільно за можливості можливо, але в односторонньому порядку, за необхідністю». Союзи та альянси, в які вступали США, розглядаються, скоріше, відхиленням від норми, від традиції. «У надзвичайних обставинах ми можемо покладатися на тимчасовий характер альянсів», - говорив Вашингтон у відповідь своєму народові, чим виказував бажання уникнення участі в союзах і коаліціях. З цієї точки зору підписання договору НАТО цілком можна вважати надзвичайними обставинами, які спонукали США до створення альянсу.

1.3. Роль США у геополітичних процесах

В сучасний період міжнародні відносини розвиваються по-перше, під впливом глобалізації, по-друге, під впливом регіоналізації. Ці поняття є протилежними. США як і завжди намагаються отримати вплив на процеси, які відбуваються в країнах світу та зайняти в міжнародних відносинах місце гегемону, тобто одноосібне лідерство.

Впродовж ХХ-ХХІ ст.ст. спостерігається зростання ролі США на міжнародній арені. Одним з головних завдань американської адміністрації в 90-х рр. було пристосування основних Міжнародних організацій — НАТО, ООН, МВФ, Всесвітнього банку - до нової ситуації, що з'явилася через загибель комунізму та внаслідок закінчення «холодної війни». Демократами було продовжено зусилля у напрямку трансформування НАТО до політичної організації, в якій Європа та Америка знаходилася б у тісному взаємозв'язку одна з одною, а США, як завжди, виконувала б головну роль у європейських справах, навіть після створення в Європі політичного і валютного союзів.

Важливу роль у цьому напрямку відіграла американська дипломатія, яка сприяла розширенню НАТО на Схід і прийняттю до неї ряду нових членів [16, с. 65].

У липні 1997 р. у Мадриді відбувся саміт лідерів НАТО, на якому винесено рішення щодо вступу до цієї організації Угорщини, Польщі, Чехії. З Україною було підписано Хартію особливого партнерства.

Значну роль в американській зовнішній політиці як не дивно, відіграла Росія. У березні 1997 р. президентом Клінтоном було проведено зустріч з президентом Росії Б. Єльциним у столиці Фінляндії. У результаті перемовин було прийнято рішення щодо розроблення документа, який засвідчував би співробітництво Росії та НАТО, що являлось важливим елементом нової всеохоплюючої системи європейської безпеки. Підписання такого документу відбулося у травні 1997 р.

Проте, слід вказати на погіршення відносин США та Росії після реалізації воєнного вирішення косовського конфлікту у березні-травні 1999 р., незважаючи на те, що одним з ініціаторів був В. Клінтон. Покращення ситуації відбулося лише взимку 1999—2000 рр. після відставки Б. Єльцина і приходу до влади в Росії В. Путіна. Проте, прихід до влади Дж. Буша – молодшого характеризується виникненням нових проблем в американо-російських відносинах, пов'язаних з планами США щодо розгорнення нової системи протиракетної оборони.

Кардинальні зміни у зовнішній політиці США відбулися внаслідок терористичних актів 11 вересня 2001 р., адже змінилося співвідношення сил на світовій арені. США і Росія порозумілися у вирішенні багатьох питань і стали партнерами по антитерористичній коаліції, яку створили США. Тоді ж відбулося приєднання до них Китаю, з яким відносини у США на той час були досить прохолодними. У жовтні 2001 р. відбулася зустріч у Шанхаї трьох наймогутніших держав світу, якими було проголошено спільну лінію в боротьбі зі світовим тероризмом, яку вони разом прагнуть виграти, адже це «перша війна ХХІ століття», яка не має схожості з жодною попередньою війною, оскільки в ній воюють не держава з державою, а цивілізований світ Проти жорстокості, антилюдяності, цинізму [17, с. 85].

США висловили підтримку їхні союзники по НАТО, особливо британці, які разом з американцями взяли участь у воєнних діях проти талібів в Афганістані. Мусульманськими екстремістами з руху талібан було підтримано Усаму Бен Ладена,

якого назвали терористом № 1, за американськими даними організатора терактів 11 вересня. Ведення воєнних дій в Афганістані свідчать про рішучість з боку уряду США та їхніх союзників щодо знищення основних центрів ісламського тероризму раз і назавжди.

Аналізуючи подальшу зовнішню політику США, слід зазначити на ролі Адміністрації Клінтона у врегулюванні арабсько-ізраїльського конфлікту. Це роль посередника. Внаслідок дипломатичної роботи було підписано у вересні 1993 р. у Вашингтоні угоди щодо утворення палестинської автономії в рамках Ізраїлю. При цьому Клінтон завжди вказував на здійснення особливого стратегічного партнерства з Ізраїлем [18, с. 77-85]. На жаль, під кінець каденції Б. Клінтона у Білому домі, конфлікт між Ізраїлем і палестинцями знову розгорівся з новою силою у вересні - жовтні 2000 р. і триває досі. З жовтня 2023 р., коли по території Ізраїлю з боку Палестини було здійснено наймасштабнішу акцію – збройний напад із захопленням заручників.

Отже, наприкінці ХХ ст. спостерігалось панування США на світовій арені, та спостерігалася відносна тиша, тоді як з початку ХХІ ст. почався період військового протистояння, у якому проявляються екстремізм і тероризм, в якому Сполученим Штатам необхідно боротися за відновлення свого лідерства, шукати нових союзників і партнерів. На думку деяких політологів, в міжнародних відносинах почалася нова ера.

Підсумовуючи, можемо виокремити такі аспекти важливої ролі політики США у геополітичних процесах ХХІ ст.:

1. Посередництво у процесах демократизації інших країн. Однією провідних цілей зовнішньої політики США є демократія. Відстоюючи з року в рік принцип демократичних цінностей на світовій арені, демократизація поступово стала ключовим аспектом зовнішньої політики США сьогодні.

2. Можливість ведення бойових дій на планеті надає великого якісного розриву між Америкою та іншими країнами. У військовому забезпеченні США немає конкурентів у світі.

3. Консолідація Європейського Союзу. США відіграли важливу роль у створенні ЄС з метою формування противаги Китаю та РФ.

4. Участь у військових операціях та в боротьбі з тероризмом.

Ключовими факторами, які вказують на вагому роль США у сфері економіки, є такі:

1. Вплив на експортерів.

2. Вплив міжнародного підприємницького капіталу.

3. США виступає провідним постачальником наукомісткої продукції.

4. Американська економіка спирається на колосальний внутрішній ринок позичкового капіталу.

5. Валюта відіграє провідну роль [20, с. 111-115].

США і сьогодні мають вплив у світі. Зі зміцненням США, яка виступає найпотужнішою державою, зростає її інтерес до певних регіонів, включаючи Близький Схід, Латинську Америку та європейські країни. Перевага над іншими країнами за економічними показниками та вигідне геополітичне розташування, правильна зовнішня політика – це все дає можливість США почувати себе одним із лідерів у світі.

Більше того, адміністрація Байдена-Гарріс віддана боротьбі з корупцією як пріоритету економічної та національної безпеки, і зобов'язалася бути на чолі міжнародних зусиль із забезпечення прозорості світової фінансової системи та усунення лазівок, що підривають демократію. Як зазначається у документі “Тимчасове стратегічне керівництво у питаннях національної безпеки”:

“Ми проголошуємо окремою метою протистояння корупції, яка роз’їдає демократію зсередини й дедалі більше береться на озброєння авторитарними державами, щоб підірвати демократичні інститути... Ми будемо жорстоко діяти проти податкових прихистків та незаконних фінансових операцій, що сприяють нерівності в доходах, фінансують тероризм та уможливають згубний іноземний вплив”.

Сьогодні, відповідно до цього зобов'язання, Президент Байден видає Меморандум про дослідження із національної безпеки, який проголошує боротьбу з

корупцією ключовим інтересом національної безпеки США. Меморандумом запроваджується 200-денний міжвідомчий огляд, який завершиться звітом та рекомендаціями щодо того, як уряд США та його партнери можуть: модернізувати, координувати та забезпечувати ресурсами зусилля для кращої боротьби з корупцією, приборкати незаконні фінанси, притягати корупціонерів до відповідальності, побудувати міжнародне партнерство, а саме у рамках зобов'язання щодо зміцнення союзів та партнерств Америки, Меморандум скерує міністерства і відомства співпрацювати з однодумцями з числа міжнародних партнерів шляхом ООН, G7, Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (FATF) та інших подібних органів для протистояння стратегічній корупції авторитарних і клептократичних урядів, іноземних державних або пов'язаних з ними підприємств та транснаціональних злочинних організацій, ця робота включатиме закриття лазівок, що використовуються цими суб'єктами з метою маскуванню доходів від корупції або втручання в демократичні процеси та покращити закордонну допомогу [56].

Стратегія національної безпеки президента Джо Байдена описує, як Сполучені Штати захищатимуть життєво важливі інтереси держави та прагнутимуть до вільного, відкритого, квітучого й безпечного світу. Для цього будуть використані всі елементи національної могутності, щоб випередити стратегічних конкурентів, розв'язувати спільні виклики та формувати «правила руху» на міжнародній арені [57].

Отже, Джо Байден випередив на 2000 років підхід щодо формулювання зовнішньополітичних доктрин, які б могли б стати ключовими у нових політичних умовах. Зовнішньополітична доктрина Джо Байдена спрямована на відновлення глобального лідерства США через зміцнення альянсів, активну участь у міжнародних організаціях, протистояння авторитарним режимам, боротьбу зі зміною клімату та захист прав людини. Байден прагне побудувати світовий порядок, заснований на демократичних цінностях, міжнародному праві та співпраці, використовуючи дипломатичні, економічні та військові інструменти для досягнення цих цілей.

РОЗДІЛ 2

ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США В НОВИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ УМОВАХ

2.1. Інструменти зовнішньої політики США

Ефективність реалізації зовнішньої політики США обумовлена наявністю певних інструментів та їх використання. Інструменти, завдяки яким здійснюється реалізації зовнішньої політики, мають важливе значення у визначенні пріоритетів зовнішньої політики. Перш за усе, слід розглянути публічні закони як інструмент зовнішньої політики США. Публічні закони, які іноді називають статутами, - це політика, яка зачіпає більше, ніж одну особу. Вся політика, прийнята Конгресом та президентом, є публічними законами, за винятком кількох десятків щороку. Вони відрізняються від приватних законів, які вимагають певного роду дії або оплати з боку конкретної фізичної особи або осіб, названих в законі.

Багато статутів впливають на те, що може зробити уряд у сфері зовнішньої політики, включаючи Закон про національну безпеку, Закон про патріот, Закон про національну безпеку та резолюцію військових держав. Закон про національну безпеку регулює те, як уряд ділиться та зберігає інформацію, тоді як Закон про патріот (прийнятий одразу після 11 вересня) роз'яснює, що може зробити уряд при зборі інформації про людей в ім'я захисту країни. Закон про національну безпеку 2002 року дозволив створити нове масове федеральне агентство - Міністерство внутрішньої безпеки, консолідуючи повноваження, які перебували під юрисдикцією кількох різних відомств. Їх попередня відсутність координації, можливо, завадила Сполученим Штатам розпізнати попереджувальні знаки терактів 9/11 [21].

Резолюція військових держав була прийнята в 1973 році шляхом перевизначення Конгресу вето президента Річарда Ніксона. Законопроект був спробою Конгресу підтвердити себе у військовому процесі. Конгрес має право оголосити війну, але він формально не зробив цього, оскільки напад Японії на Перл-Харбор 1941 року призвів США до Другої світової війни. Проте Сполучені Штати вступили в кілька воєн з того часу, в тому числі в Кореї, у В'єтнамі, і в

цілеспрямованих військових кампаніях, таких як невдале вторгнення 1961 затоки свиней на Кубу. Резолюція військових держав створила нову серію кроків, яких слід дотримуватися президентам у веденні військового конфлікту з іншими країнами.

Його головною особливістю стала вимога, щоб президенти отримали схвалення від Конгресу продовжувати будь-яку військову кампанію понад шістдесят днів. Для багатьох, однак, загальний ефект був фактично посилити роль президента у військовому процесі. Зрештою, закон уточнив, що президенти можуть діяти самостійно протягом шістдесяти днів, перш ніж отримати дозвіл Конгресу на продовження, і багато конфліктів меншого масштабу закінчилися протягом шістдесяти днів. До Резолюції військових держав перше схвалення війни повинно було прийти від Конгресу. Теоретично Конгрес з його конституційними військовими повноваженнями може діяти, щоб змінити дії президента, як тільки пройдуть шістдесят днів. Однак явні розбіжності між Конгресом і президентом, особливо після того, як ініціатива почалася і виникає ефект «мітингу навколо прапора», є відносно рідкісним явищем. Швидше за все, важкі питання щодо кампанії, до якої прив'язане постійне фінансування конгресу.

Наступним інструменти зовнішньої політики США можна назвати міжнародні угоди. Сполучені Штати вважають корисним укладати міжнародні угоди з іншими країнами з різних причин і з різних суб'єктів. Ці угоди охоплюють діапазон від двосторонніх угод про тарифи до багатонаціональних угод між десятками країн про поводження з військовополоненими. Одним з недавніх багатонаціональних пактів стала ядерна угода з Іраном із семи країн у 2015 році, покликана обмежити ядерний розвиток в Ірані в обмін на скасування давніх економічних санкцій з цієї країни. Відповідно до ч. 2 ст. 6 Конституції США міжнародні договори, вже укладені та ті, що будуть укладені в майбутньому «є верховним правом країни», як і Конституція та інші федеральні закони. Тобто вони є частиною національного законодавства, і тут можна прослідкувати деякі риси монізму, оскільки існує лише одна правова система – внутрішньодержавна, а укладені міжнародно-правові договори – лише її частина [22, с. 69-72].

У ході дослідження ми виявили наявність такого інструменту зовнішньої політики США як економічні санкції. Доцільність їх застосування обумовлена потребою забезпечення реалізації національних інтересів.

Санкції є односторонніми або колективними діями проти країни, яку вважають порушником міжнародного права, спрямованими на те, щоб змусити цю державу дотримуватися закону [23, с. 145-152]. Санкції виступають певним компромісом між дипломатичними методами і більш інтенсивними діями, які можуть включати військові дії і таємні операції. Санкції можуть включати в себе припинення дипломатичних відносин, бойкот спортивних і культурних заходів, секвестрування власності іноземної держави та її громадян. Разом з тим, найбільш поширеною формою санкцій є економічні санкції. Економічні санкції представляють собою досить привабливий інструмент зовнішньої політики, адже, на відміну від війни, вони покликані вирішувати міжнародні конфлікти і розбіжності з меншими витратами і людськими жертвами. У більшості випадків використання економічних санкцій передбачає бажання країни-ініціатора втрутитися у процес прийняття рішень іншої суверенної країни. Вони слугують доповненням до дипломатичних методів та дають можливість відкласти або уникнути використання військових засобів. З цього слідує, що до економічних санкцій найчастіше вдаються країни, що про водять активну зовнішню політику. Звісно, в історії були випадки використання економічних санкцій між сусідніми країнами, незалежно від розміру їх економіки та активності позиції на міжнародній арені [24, с. 10-16].

Проте в основному економічні санкції використовують саме великі держави, які завдяки своїй могутності можуть впливати на події міжнародного масштабу. «Демонстрація рішучості» завжди була головною мотивацією для застосування санкцій, особливо для США, які часто вдаються до таких засобів для того, щоб підтримувати своє лідерство у світі. США, наприклад, намагаються продемонструвати за допомогою санкцій своє засудження політики певної країни, навіть якщо вірогідність зміни поведінки країни об'єкта є дуже малою. У таких випадках економічні санкції застосовуються тому, що ціна бездіяльності — втрата довіри як всередині країни так і у світі — є вищою за ціну санкцій. Дійсно, світова

спільнота завжди чекає від США «демонстрації рішучості» та запевнення своїх союзників у тому, що вони дотримуються своїх міжнародних зобов'язань як країна-гегемон, згідно з концепцією керованої стабільності. Тому США зі своєю активною позицією та вагомістю у міжнародному просторі з успішністю використовує економічні санкції задля реалізації своїх національних інтересів.

Маємо вказати на інший інструмент зовнішньої політики США – публічну дипломатію. Реалізація публічної дипломатії США відбувається з використанням ЗМІ. Основним видом публічної дипломатії являється робота із пресою, що передбачає участь у інтерв'ю, брифінгах і прес-конференціях, метою чого є донесення офіційної точки зору Вашингтону щодо окремих питань міжнародної діяльності та внутрішньої політики США, а також формування відповідей на питання, що цікавлять зарубіжні та національні ЗМІ [25, с.142-146].

Публічна дипломатія США як одна з форм «м'якої сили» пройшла довгий шлях розвитку і співвідношення жорсткої та «м'якої» сили у реалізації зовнішньої політики держави з часом змінювалися. В кінці кінців, публічна дипломатія Сполучених Штатів набула сучасної форми – чітких комунікаційних повідомлень, зосередженості навколо невеликої кількості ефективних напрямків, використання найбільш широкого інструментарію і якісної підготовки фахівців у цій сфері. Крім того, публічна дипломатія цієї держави втратила характер короткотерміновості і сфокусувалася на розвиткові стосунків. Однак, ще на початку 2000-х років публічній дипломатії США відводилися тактичні завдання - впливати на громадську думку та мобілізувати закордонну громадськість задля безпосередньої підтримки інтересів та політики США у короткотерміновій перспективі. Так, вторгнення в Ірак отримало суспільне виправдання у вигляді «війни з тероризмом» після терактів 11 вересня 2001 року, і майже одночасно з «війною з тероризмом» США розпочали «війну ідей», центральну роль в якій відігравала публічна дипломатія [26].

Правлячими колами США було сформульовано і оприлюднено оновлені цілі публічної дипломатії:

1. Донесення до населення всього світу позитивної інформації про основні цінності США – фундаментальні права свободи слова і зібрання, віросповідання,

права жінок та меншин, панування закону, обмеження влади держави, донесення відчуття надії та додаткових можливостей, що пов'язують зі Сполученими Штатами Америки.

2. Побудова на цьому ґрунті відчуття спільності інтересів й цінностей між американцями та населенням інших країн, незалежно від їх культури та віри, досягнення лояльності та підтримки поведінки американців і Сполучених Штатів загалом;

3. Ізоляція ворогів держави (яких Державний департамент США офіційно називає екстремістами) шляхом їх маргіналізації, а також протидії пропагандистським крокам з представлення США як ворога ісламу. США прагнуть підірвати зусилля терористів виправдати свої дії вимогами релігії [27, с. 14-18].

Стратегію публічної дипломатії США зосередила на трьох напрямках – комунікації, програмах обмінів та партнерстві з іншими сторонами.

Можна зробити висновок, що інструментарій, який застосовують у зовнішньополітичній діяльності держави, не змінюється за кінцевою ціллю використання. Тобто, до якого б інструменту не вдавалася держава у своїх зовнішній політиці, всі вони спрямовані передусім на забезпечення її інтересів у міжнародному середовищі.

2.2. Напрямки зовнішньої політики США

В основу сучасної зовнішньополітичної доктрини США покладено засади ліберального інтернаціоналізму: поширення демократичних інститутів у світі як гарантії збереження миру, дотримання в міжнародних відносинах принципу верховенства права, підтримка громадянського суспільства і приязних демократичних режимів.

Сьогодні основним завданням зовнішньої політики США – забезпечення безпеки у Близько-Східному регіоні (Ізраїль), допомога Україні у війні з РФ, консолідація НАТО, забезпечення підтримки Тайваню. Геополітичні відносини допомоги США Україні були суттєво впливовими через контекст війни з Росією та

підтримку України у прагненні захисту своєї територіальної цілісності та суверенітету. США надавали Україні військову допомогу, зокрема, обладнання та навчання, а також економічну підтримку, фінансуючи реформи та проекти з розвитку.

Фокус американської уваги змінився на ізраїльсько-арабський конфлікт через кілька причин. По-перше, на тлі загострення відносин між Ізраїлем та арабським світом, зокрема після теракту 7 жовтня, виникла необхідність втручання та медіації союзників США, що спричинило збільшення уваги до цього регіону. По-друге, Ізраїль є ключовим союзником США на Близькому Сході, і стабільність в регіоні є стратегічно важливою для американських інтересів.

У той же час, Україна не має таких гарантій безпеки, як Ізраїль чи Тайвань, через декілька причин. По-перше, російська агресія та окупація Криму та частини сходу України створили нестабільність та загрозу для країни. По-друге, Україна не має формального статусу американського союзника, як Ізраїль чи Тайвань, тому гарантії безпеки передбачаються менш чітко. Наприклад, США надають Україні військову допомогу, але не зобов'язані гарантувати її територіальну цілісність у разі агресії. Також, відносини між США та Росією мають велике значення для безпеки України, і нестабільність у цих відносинах може вплинути на безпеку країни. А також останні кілька років острів Тайвань є приводом для чергового загострення відносин між США та Китаєм, які обмінюються дипломатичними заявами та військовими демонстраціями. Новим поштовхом до розмов про можливий прямий конфлікт між двома країнами стали результати президентських виборів, які пройшли на острові на початку 2024 року. Китай вважає Тайвань своєю частиною та пропонує для нього особливі умови «приєднання». Натомість острів фактично є окремою державою й на останніх виборах президента переміг прибічник її незалежності[61]. У США головна роль у процесі вироблення та прийняття зовнішньополітичних рішень належить президенту. Науковцями визначено такі найпопулярніші моделі прийняття зовнішньополітичних рішень:

- моделі раціональних дій. При застосуванні моделі раціональних дій зовнішня політика держави розглядається реакцією на зовнішні впливи. Держава сприймається єдиним цілим, вважається, що вона здатна розробляти найбільш виважену модель

поведінки на міжнародній арені. Раціональна модель передбачає, що в процесі прийняття зовнішньополітичних рішень мета та пріоритети зовнішньої політики чітко визначені, розглянуті, й прийняті до уваги всі можливі варіанти дій. Передбачені можливі наслідки різних варіантів поведінки, й на основі цих оцінок ухвалюється оптимальне рішення;

- бюрократичній. Бюрократична модель поділяє відповідальність за прийняття зовнішньополітичних рішень між посадовими особами, державними установами, а зовнішня політика розглядається як процес, учасники якого прагнуть знайти компроміс та домовитися з актуальних міжнародних проблем. Прихильники даної концепції стверджують, що учасники процесу прийняття рішень прагнуть до удосконалення вже існуючої зовнішньої політики, але навряд чи можуть передбачити її перебіг і реалізувати таку політику, що максимально відповідає національним інтересам держави;

- моделі малих груп. Модель малих груп була проаналізована вище, а щодо теорії еліт доцільно було б зупинитися на наступному. У відповідності до неї, зовнішня політика є реакцією на потреби економічної та політичної системи.

- теорії еліт. Еліти, як провідні прошарки суспільства, мають змогу представити ці потреби у вигляді певних позицій та цілей і трансформувати їх у національні інтереси через державні структури та систему впливів на державу [28, с. 112-117].

Вважається, що такі сформульовані потреби не можуть бути протилежними в рамках однієї держави, а протиріччя між елітами виникають лише щодо шляхів їхнього досягнення та реалізації. Як правило, реакція суспільства на те чи інше зовнішньополітичне рішення створюється та спрямовується елітою і не є втіленням незалежної позиції суспільства.

Визначимо напрямки зовнішньої політики США, які визначалися правлінням різних президентів кінця XX - початку XXI ст.. Так, наприклад, міжнародна стратегія адміністрації Б. Клінтона формувалася на чіткому поділі акторів міжнародної системи на три категорії: демократичне ядро, транзитивні країни та країни-парії. Те, що США проголосили і сформулювали стратегію зв'язування, у першу чергу стосовно демократичного «ядра», яким визначалось західне співтовариство націй, і

так званих перехідних країн, є незаперечним. На рівні практичного впровадження такої доктринальної версії все виглядало очевидним, оскільки збалансовану логіку підходу адміністрації до «країн-парій», якими вже на той час було визначено Ірак, Північну Корею, Лівію, Іран і Кубу, представники Білого дому одразу охарактеризували новим «подвійним стримуванням», спрямованим на трансформацію негативних держав у конструктивних членів міжнародної спільноти шляхом застосування селективного тиску. Малось на увазі застосування силових та інших форм примусу до зміни політичних систем через первинне повалення політичних режимів [29, с. 21-29].

Паралельно Сполучені Штати вже на початку 1990-х рр. проголошують стратегічний курс на протидію можливій агресії, незважаючи на відсутність конкретного ворога, відтак, переговорний процес з метою примусу «держав-парій» до підписання й реалізації міжнародних договорів відсувався на другий план або й взагалі виводився з політичного дискурсу. Іншим був підхід до перехідних держав, який базувався винятково на політиці збалансування, тобто активному включенні цієї категорії акторів світ-системи в переговори різного рівня. Для одних акторів темою переговорного процесу одразу було запропоновано поетапне входження в європейські і євроатлантичні структури, для інших – ідея впровадження євроамериканських принципів ринкових відносин і суспільної демократії. У такій ситуації чітко викристалізувалося поєднання доктринальних засад стримування з положеннями доктрини збалансування залежно від того, до якої категорії відносилися ті чи інші держави [30, с. 126].

Зовнішньополітична стратегія Дж. Буша-молодшого формувалася на ідеях неоконсерваторів 90-х років ХХ ст. – представників «Проекту нове американське століття». Саме цей «мозковий центр» виробив основу концепції Буша-молодшого, яка полягала у недопущенні появи глобального конкурента США, тобто збереження ситуації однополярності у світ. Напрямами політики Д. Буша ну зовнішньополітичному полі є такі:

1. Недопущення появи нового глобального суперника США, яким раніше був СРСР. «Наша основна мета – запобігти появі нового суперника як на

пострадянському просторі, так і в будь-якому іншому місці земної кулі, який представлятиме загрозу, схожу з тією, що представляв для нашої країни СРСР... Ми повинні намагатися запобігти появі ворожих регіональних держав, які за допомогою своїх ресурсів можуть бути здатні отримати глобальний контроль у міжнародних відносинах», – зазначалося у «Інструкції» [31, с. 9-14].

2. Сполучені Штати повинні ставитися до джерел регіональних конфліктів та нестабільності таким чином, щоб сприяти розвитку поваги до міжнародного права і обмеження насильства, а також заохочувати розповсюдження демократичних форм правління і відкритих економічних систем.

3. Сполучені Штати повинні забезпечити собі умови для незалежних дій, коли колективні дії не можуть бути організовані [32, с. 88-89].

Характеризуючи зовнішню політику адміністрації Б. Обама, зазначимо, що за його правління США було відновлено інтенсивність зі своїми європейськими союзниками в контексті економічної кризи, бренду прагматичного діалогу з Китаєм, багатосторонні переговори щодо північнокорейської ядерної програми, переговори в межах «шістки» (п'ять постійних членів Ради Безпеки ООН плюс Німеччина) з іранської ядерної проблеми, надаючи центральне місце в «прямій дипломатії, без попередніх умов з усіма державами, друзів і ворогів» [33, с. 23–24].

Статус США всередині західної спільноти на той час є сенс трактувати як статус лідера, тобто першого поміж інших. Світовий полюс, що очолюють Сполучені Штати, за своєю потужністю перевищує всі інші комбінації акторів і є найбільш інструменталізованим у протистоянні викликам глобалізації. Отримання у володіння механізмів глобальної регуляції – стратегічна мета й предметне поле міжнародно-політичної практики США [34, с. 179-192].

Отже, національна стратегія безпеки Б. Обама визнає цінність партнерства, надає більшого значення громадянському виміру на противагу військовому і підкреслює Національна значення діалогу та необхідності зміцнення міжнародних інституцій, говорить про політичне прагнення США підтримати формування міжнародного порядку, здатного розв'язати проблеми міжнародної безпеки за збереження глобального лідерства американської держави. Так чи інакше, Сполучені

Штати залишаються глобальною економічною потугою, військово-політичним і науково-технологічним лідером, державою, яка будує відносини із союзниками і всім іншим світом, зважаючи на цілі збереження власного статусу, переваги, тотальної захищеності від будь-яких ризиків. В ім'я цих цілей США готові застосовувати силу. Найголовнішим досягненням Обами в боротьбі з тероризмом у контексті перемоги на президентських виборах 2012 р. стала ліквідація під час спеціальної операції на території Пакистану «невловимого» впродовж десятиліття головного ворога США – лідера «Аль-Каїди» У. Бін Ладена [55, с. 343-355].

Пріоритетами зовнішньої політики США за президентства Д. Трампа було оголошено співпрацю з країнами шляхом поваги до їх принципів, об'єднання проти радикального тероризму, побудову нових союзів [35, с. 129-138]. Серед дослідників існує думка, що Д. Трамп є прихильником політики «ізоляціонізму» [36] тому цілком логічно виглядає скорочення державних витрат на ведення культурної дипломатії. Гасло, висловлене 45-м президентом США «America First» («Америка перш за все»), чітко показало пріоритетні напрями діяльності Д. Трампа. На відміну від свого попередника, який проголосив «нову еру американської культурної дипломатії», що була спрямована на діалог та компроміс зі світовим співтовариством [37, с. 1-17], бачення Д. Трампа суттєво відрізняється. Свідченням цього є жорстка міграційна політика, проголошена 45-президентом, побудова стіни на кордоні із Мексикою, заяви про депортацію значної кількості нелегальних мігрантів та ін.

Аналізуючи напрями зовнішньої політики Д. Байдена, можемо зазначити, що головною особливістю зовнішньої політики самого президента США Дж. Байдена та його команди є передусім те, що вона базується на демократичних та ліберальних цінностях, неухильне дотримання яких американський президент використовує як наріжний камінь свого курсу на міжнародній арені. Можемо виокремити такі напрями:

1. Близько-Східний регіон. Допомога Ізраїлю у протистоянні з Іраном та Палестинським «Хамасом» (Близько-Східна стратегія).
2. Допомога Україні у російсько-українській війні (Європейська стратегія).

3. Протистояння з Китаєм, ключовий суб'єкт якого є Тайвань (Азійська стратегія).
4. Розв'язок мексиканського питання (Латиноамериканська стратегія).

Серед пріоритетів зовнішньої політики адміністрації 46-го Президента США можна виділити прагнення відновити і зміцнити зв'язки із союзниками – передусім з НАТО. Адміністрація Дж. Байдена переважно керуватиметься установками та орієнтирами адміністрації Б. Обами, що означає подальше зміцнення НАТО, відданість ідеї зміни режимів і зміцнення військової могутності на противагу основним супротивникам – Росії і Китаю [38, с. 28-33].

Таким чином, аналізуючи аспекти зовнішньої політики США за правління різних президентів, ми виявили напрямки, за якими розвиваються міжнародні відносини між країнами світу з метою забезпечення миру і стабільності у регіонах світу.

2.3. Безпека як пріоритетний напрямок зовнішньої політики США

З огляду на негативні події, які відбуваються у різних регіонах світу, питання безпеки являється пріоритетним напрямком зовнішньої політики будь-якої держави світу. США також понад усе прагне забезпечення миру і спокою як у своїй державі, так у світі. Концепція національної безпеки адміністрації Дж. Байдена ґрунтується на наступних тезах:

- Епоха «після холодної війни» остаточно завершена. Світ стає більш розділеним та нестабільним. Зміст нинішнього етапу обумовлює конкуренція між провідними державами за визначення сценарію майбутнього розвитку. Зі свого боку США закликають країни світу дотримуватися «основоположних принципів самовизначення, територіальної цілісності та політичної незалежності», зміцнювати міжнародні інститути, свободу поширення інформації, поважати універсальні права людини та свободу у визначенні окремими країнами свого зовнішньополітичного вибору. «Глобальна економіка має працювати на рівних умовах та надавати можливості для всіх».

– В переліку важливих глобальних транскордонних проблем названо зміну клімату, відсутність продовольчої безпеки, інфекційні захворювання, тероризм, дефіцит енергії та інфляцію. Ці спільні проблеми, тісно пов'язані з геополітикою, визначають основи національної та міжнародної безпеки. Зазначені проблеми потребують багатосторонньої співпраці на рівні урядів. Вирішувати їх доведеться «у міжнародному конкурентному середовищі, де загострення геополітичної конкуренції, націоналізму і популізму ще більше ускладнює цю співпрацю і вимагає від нас думати і діяти по-новому».

Запропонований «план досягнення кращого майбутнього» заснований на реалізації національних інтересів США, які включають:

- захист безпеки американського народу;
- розширення його економічного процвітання;
- реалізацію та захист демократичних цінностей, що закладені в основі американського способу життя [39, с.38-47].

До важливих смислових акцентів можна віднести висновок про необхідність формування «найсильнішої та найширшої коаліції країн», які прагнуть співпрацювати одна з одною заради вільного, відкритого, процвітаючого та безпечного світу. США мають діяти не ізольовано, а на чолі широкої прогресивної коаліції. Таке об'єднання зможе конкурувати з опонентами, які нав'язують похмуре майбутнє й загрожують інтересам США, їхніх союзників і партнерів.

Міжнародні платформи, союзи та коаліції визначаються як унікальний інструмент американської дипломатії. З метою забезпечення заявлених цілей США використовуватимуть засоби дипломатії (активізують зв'язки як з країнами-партнерами, так і з країнами-суперниками заради вирішення глобальних проблем), удосконалюватимуть альянси та інші формати стратегічної співпраці з союзниками, збільшуватимуть витрати на безпеку, оборону та збройні сили відповідно до сучасних і потенційних загроз.

Декларуючи використання багатосторонніх підходів, адміністрація Дж. Байдена робить окремий наголос на зміцненні союзницьких відносин, включаючи НАТО (у євроатлантичному регіоні), використання механізмів G7, QUAD

(Австралія, Індія, Японія, США), AUKUS (Австралія, Велика Британія, США), I2-U2 (Індія, Ізраїль, ОАЕ, США) та трансатлантичний зв'язок США - ЄС.

СНБ-2022 містить перелік основних факторів, які визначають зміст глобальних протиріч сучасної доби:

- В умовах зростання міжнародної напруженості США залишаються провідною світовою державою. Потенціал США продовжує зростати, часто випереджаючи зростання інших держав.

- США повинні зберегти традицію, яка дозволяє перетворювати внутрішні та зовнішні виклики на можливості для стимулювання реформ та оновлення. Це пояснює безпідставність численних пророцтв про занепад Америки. США завжди досягали успіху, коли дотримувалися позитивного бачення світу, спрямованого на вирішення спільних проблем (у поєднанні з динамізмом американської демократії і рішучістю перевершити суперників).

- Протистояння між авторитарними режимами та демократіями має фундаментальний характер. В осяжній перспективі США протистоятимуть дві ядерні держави (РФ і КНР), що актуалізує потребу в координації дій з союзниками та модернізацію всіх елементів ядерного комплексу.

- Проблеми суперників США – серйозні й зростаючі. Ці проблеми «пов'язані з патологіями, властивими високоперсоналізованим автократіям». Вирішувати їх важче, ніж проблеми у межах американської демократії, що зберігає свою життєздатність.

Президентом США визначено дві ключові мети політики національної безпеки США в сучасний період:

- Протистояння Китаю – Азійський напрямок. Цей напрямок є пріоритетним у зовнішній політиці з часів перебування Б. Обама на посту президента США (другий термін). Китай сьогодні намагається зайняти позицію лідера на світовій арені.
- Європейський напрямок зовнішньої політики США. З моменту початку російсько-української війни США надає підтримку Україні (військову,

економіну, політичну) , та об'єднавши зусилля з ЄС сприяє (хоча й повільно) закінченню війни на території України.

- Розширення НАТО (вступ Фінляндії та Швеції).

Перша мета – це подолання тиранічних режимів і встановлення свободи, справедливості та поваги до людської гідності (з огляду на логіку документа автори Стратегії виходять із презумпції, що демократичні уряди ефективно управляють територіями, не утискають своїх громадян і не атакують інші нації). «Свобода – найбільш надійна основа миру і міжнародної стабільності», – підкреслено в документі [40].

Другою ключовою метою Сполучені Штати вважають лідерство у спільноті демократичних націй, яка стає дедалі більшою. Багато наявних глобальних проблем – поширення пандемічних захворювань, тероризм, природні катастрофи – потребують багатонаціональних зусиль для їхнього вирішення. «Америка повинна продовжити головування в світі» [40].

- підтримувати рух на захист прав і гідності людини; зміцнювати коаліції для боротьби з тероризмом і працювати для запобігання атак на друзів і союзників;
- працювати з іншими для владнання регіональних конфліктів;
- не давати ворогам погрожувати нам, нашим друзям та союзникам зброєю масового знищення;
- розпочати нову еру глобального економічного зростання через вільні ринки і вільну торгівлю;
- поширити коло розвитку шляхом формування відкритих суспільств і побудови інфраструктури демократії;
- розробити порядок денний для кооперування з іншими основними центрами глобальної сили.

Отже, стратегія національної безпеки виокремлює пріоритети державної політики у термінах політики та її інструментів, які застосовуються для протидії принциповим загрозам національній безпеці США.

Безпекові питання зовнішньої політики США з акцентом на проблеми ядерного стримування знайшли відображення й у роботах українського дослідника В. Чумака,

який в монографії «Ядерна стратегія США: від перевершення до нерозповсюдження» здійснює ретроспективний аналіз процесу ядерного роззброєння України у контексті дослідження ядерної стратегії США та принагідно розкриває основні фактори денуклеаризації країни [41, с. 8].

Проблему нерозповсюдження ядерної зброї у міжнародних відносинах розглядає й відомий український дослідник С. Галака, який акцентує увагу на політиці ядерних держав щодо її нерозповсюдження та шлях України до без'ядерного статусу. В цілому в роботах С. Галаки проаналізовано один з пріоритетних напрямів зовнішньої стратегії США - ядерну стратегію; здійснено ретроспективний огляд американської ядерної політики; визначено ключові етапи її трансформації, а також можливі подальші напрями 30 реалізації, а також критично проаналізовано досвід українського ядерного роззброєння в контексті ядерної стратегії США [42, с. 226-254].

Серед вчених, що досліджували безпекові питання, а також питання нерозповсюдження ядерної зброї, що пов'язані з лідерством США у сучасній міжнародній системі визначаються роботи О. Потехіна. Так, у роботі «Політика США у сфері нерозповсюдження ядерної зброї та Україна» розглянуто стратегічно важливі напрямки еволюції зовнішньої політики США, а також вплив США на процеси подальшого нерозповсюдження ядерної зброї і в кінцевому підсумку відмови від ядерної зброї взагалі. Дана політика реалізовувалась з моменту розпаду біполярної системи міжнародних відносин до 1996 року. У публікації наведено дві основні позиції офіційного Вашингтона відносно нерозповсюдження ядерного зброї Україною та іншими республіками Радянського Союзу [43, с. 100-108].

Український вчений-американіст О. Потехін здійснив аналіз порушення «гарантій» Будапештського меморандуму та підкреслив відсутність потенціалу стримування російської агресії у без'ядерної України. На думку фахівця, з думкою якого погоджується і автор дисертаційного дослідження Україна не змогла скористатися певним «вікном можливостей» і використати власний ядерний потенціал для справді ефективної підтримки України з боку впливових акторів міжнародних відносин. Дана підтримка мала гарантувати не тільки на рівня

Будапештського меморандуму територіальну цілісність та суверенітет нашої держави, а й іншими, більш суттєвими міжнародно-правовими акторами та документами. У якості результату констатується анексія Криму та військові дії на східному півдні України [44, с. 100-108].

Зважаючи на вище викладені аспекти, маємо додати, що сьогодні світ стоїть знову перед загрозою ядерної війни. РФ постійно шантажує світову спільноту та погрожує застосуванням ядерної зброї у відповідь на будь-які воєнні втручання на її територію. Дивним здається факт того, що на територію України РФ нібито мала підстави вторгнутися, а Українська сторона не має змоги дати відсіч у відповідь. Спрямовуючи зовнішню політику у бік допомоги Україні, а отже і усьому світу, США намагається з одного боку стримати РФ, а з іншого - врятувати світ, що є надскладним завданням. Саме тому напрямки та геополітичні стратегії США постійно змінюються та удосконалюються з метою забезпечення безпеки як на державному рівні, так і на міжнародному.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США В НОВИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ УМОВАХ

3.1. Проблемні аспекти зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах

Перехід Російської Федерації до фактично прямої конфронтації із Заходом з приводу збройної агресії Росії проти України викликає активізацію та посилення жорсткості і масштабності міжнародної політики США зі стримування режиму В. Путіна. На сьогоднішній день така політика США набуває нового геополітичного виміру і включає як здійснення політико-економічного тиску на Росію, так і проведення цілеспрямованих заходів з міжнародної ізоляції Кремля.

США як провідний центр сили у світі намагаються зберегти та посилити свій вплив у важливих для них регіонах та країнах, що постають об'єктами домагань зі сторони Російської Федерації. Насамперед, це стосується Центрально-Східної та Південно-Східної Європи, Азіатсько-Тихоокеанського регіону та Південно-Східної Азії, Близького та Середнього Сходу, Латинської Америки та Карибського басейну, а також пострадянського простору.

Для досягнення своїх цілей США застосовують нові аспекти геополітичної стратегії США, які в сьогоднішніх умовах практично трансформують її в комплексну стратегію дій — від розвитку власних зв'язків з партнерами Росії та надання їм різного роду преференцій до прямого або опосередкованого примушення керівництва окремих країн і їх бізнесових структур до відмови від співробітництва з Російською Федерацією. При цьому широко використовується увесь наявний у США арсенал зовнішнього впливу, включаючи міжнародний авторитет Вашингтону, торговельно-економічний потенціал, інвестиційні та фінансово-кредитні ресурси, а також військові можливості і санкційні механізми.

В рамках зазначеної комплексної стратегії дій пріоритетними об'єктами зосередження цілеспрямованих зусиль Сполучених Штатів Америки є країни, що мають визначальне значення як для російської федерації, так і інтересів США. Надамо

характеристику проблемними регіонам, щодо яких США спрямовує зовнішню політику, захищаючи власні інтереси [44]:

1) Центрально-Східній та Південно-Східній Європі:

Польща — яка є одним із основних провідників політики США в Європі, найбільш активно підтримує європейські та євроатлантичні перспективи України, а також одночасно постає сухопутним коридором Росії до Калінінградського анклаву;

Румунія — яка є одним із основних військово-політичних союзників США в Чорноморському регіоні, активно підтримує європейські та євроатлантичні перспективи Молдови і України, а також постає на шляху експансіоністських політико-економічних планів і проектів Кремля в Південно-Східній Європі (в т. ч. на Балканах);

2) в Латинській Америці та Карибському басейні:

Куба — як головний союзник колишнього СРСР в регіоні, що використовується Росією для наближення своєї присутності (в т. ч. військової) до США;

Венесуела — як один із найбільших виробників нафти в світі, половина якої експортується в США, а також країна, що зберігає політичні суперечності зі США, і одночасно виступає провідником російських інтересів у регіоні;

Бразилія — як провідна країна регіону, що втягується Росією до сфери свого впливу на протизагуг регіональним інтересам США;

3) на Близькому та Середньому Сході:

Ізраїль — як стратегічний партнер США, співпраця яких започаткована після Другої Світової війни;

Іран — як країна-партнер Росії у регіоні, а також країна з антиамериканською позицією та амбіційними планами щодо отримання ядерної зброї і ракетних систем дальньої дії [45]:

Сирія — як інструмент Російської Федерації з протидії політиці США на Близькому Сході;

Єгипет — як стратегічний партнер США і Росії на Близькому Сході в політико-економічному та військово-технічному аспектах, а також в плані протистояння поширенню радикальному ісламізму;

4) в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та Південно-Східній Азії:

Китай — який, з однієї сторони, є другим за потужністю центром сили у світі та потенціальним суперником США, а з іншої — вважається Москвою своїм основним союзником у протистоянні Західному світу;. Це підтверджується наявною допомогою Китаю РФ у війні з Україною

Індія — яка постає новим впливовим регіональним центром сили та традиційно підтримує дружні стосунки з Росією;

В'єтнам — який вважається Москвою сферою свого історичного впливу в АТР з часів колишнього Радянського Союзу;

Виділимо, які на нашу думку, найголовніші проблеми існують у формуванні зовнішньої політики США на сьогоднішній день:

1) Російсько-українська війна. Територія України. Російсько-українська війна нині детермінує розвиток всієї міжнародної системи. США, як і більшість держав засудили неспровоковану і протиправну війну росії проти України, надають Києву військову допомогу для захисту і деокупації територій. США відграє важливу роль у війні рф проти України, адже надає підтримку як у вигляді фінансів, так і у вигляді озброєння. Дослідники даного аспекту міжнародної співпраці України та США стверджують, що зі сторони США не було усвідомлення: української безпеки як принципового елементу європейської безпеки; вторгнення до Криму та Донбасу як загрози більшій частині Європи [46, с. 35]. Військова допомога США Україні нині є найбільшою в історії і надається прискорено з метою зменшення експансіоністських намірів росії, а також -сприяння подальшій міжнародній безпеці. Головним мотивом надання військової допомоги США Україні також є беззаперечне право України на свій захист. Відповідно до своєї зовнішньополітичної стратегії США, в якій стверджується їх глобальна роль у світі, США розглядають росію, як свого найбільшого геополітичного ворога і наданням військової допомоги Україні прагнуть максимально її послабити [47, с. 259-269].

2) Ізраїльсько-Палестинський конфлікт. Цей конфлікт триває з тих пір, коли було утворено державу Ізраїль. Як відомо з відкритих джерел, перша війна за незалежність Ізраїлю почалася у 1947-му і тривала до 1949 року. Періодичні військові

сутички не припиняються [48]. А лише набрали обертів. Так, 7 жовтня 2023 р. палестинська терористична організація ХАМАС завдала ракетного удару по Ізраїлю, випустивши, за попередніми даними, 2200 ракет. Паралельно диверсійні групи зайшли з сектору Гази на територію країни та почали розстрілювали військових і місцевих жителів. Влада Ізраїлю офіційно заявила, що у країні триває війна. Ізраїль знаходиться поміж країн, які не підтримують його політику та виявляють ворожість до нього. Іран також здійснив ракетну атаку на Ізраїль 14 квітня 2024 р. Іран зробив перший крок до конфронтації такого типу [49]. У відповідь на це США та Великобританія запровадили новий раунд санкцій проти Ірану у відповідь на безпрецедентну атаку Тегерана на Ізраїль [50].

3) Ситуація у Тайвані (Індо-Тихоокеанський регіон). Це номер один пріоритет. Якби ви прочитали хоча б одну стратегію національної безпеки США, вам це стало б зрозуміло. Тайвань становить економічний інтерес США у регіоні. Залежність США від імпорту мікročіпів, які виготовляються у Тайвані, настільки висока, що вже четвертий рік поспіль цілі галузі страждають від дефіциту мікročіпів. І це змусило американський уряд виділити 52 млрд дол на розвиток власного виробництва мікročіпів, але на це потрібен час. Інтерес Китаю є політичним, як мінімум на офіційному рівні, оскільки Китай вважає територію Тайваню своєю [51]. Також присутність США біля берегів Китаю є важливим для встановлення контролю за Китаєм та унеможливлення розповсюдження впливу комуністичної партії, а разом з тим військової експансії на територію інших країн.

4) Проблеми у Латино-Американському регіоні. Пов'язані із подіями у Венесуелі. США не планує втрачати вплив на регіон. Проте, ХХІ ст. принципово змінюється роль Латиноамериканського регіону в світовій політиці. Країни регіону трансформуються в важливіших акторів міжнародних відносин, прагнучи реалізувати зовнішньополітичний курс, у рамках якого можливо найбільш ефективно реалізувати національні інтереси країни. Зростає значення всього Латиноамериканського регіону як значного актора сучасної системи міжнародних відносин, що все більше впливає на формування нового світового порядку [52]. Натомість США. Як і у інших регіонах,

прагне також отримати економічний вплив на регіон, адже цікавими є корисні копалини у вигляді нафти.

Таким чином, ми розглянули та проаналізували проблемні аспекти зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах.

3.2. Стратегічні напрямки зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах

Кожного дня світ змінюється, зазнає змін і політична складова його існування. Формуються нові геополітичні умови, у яких кожен великий гравець має свої напрямки зовнішньої політики задля досягнення власних цілей. США як найбільший впливовий гегемон на мапі світу, відповідно до змін, формує нові стратегічні напрямки зовнішньої політики.

З огляду на те, що сфера міжнародних відносин не є підпорядкованою і контрольованою наддержавними органами структурою, вкрай важливим є дослідження ролі провідних держав у світових процесах, зокрема їх декларованої та реальної зовнішньополітичних стратегій.

За регіональними і галузевими критеріями пріоритет надається КНР та Індо-Тихоокеанському регіону, роз'яснюється позиція США по Тайваню (в сенсі чіткішої «стратегічної визначеності»), підкреслюються відмінності між урядом КНР і китайським народом, сформульовано підхід до війни РФ проти України та кризи європейської безпеки. Особливо відзначена необхідність перегляду промислової політики як ключового інструменту національної безпеки.

Основну увагу адміністрація США приділятиме організації відсічі загрозам, які надходять від суперників та опонентів – КНР, Росії, Ірану, КНДР та інших авторитарних режимів. Визнається, що концептуальні розбіжності між демократичними та автократичними режимами мають фундаментальний характер, що обумовлює їх принципову світоглядну несумісність.

РФ вбачається як «безпосередня й постійна загроза» для системи міжнародної безпеки, яку потрібно стримувати. Натомість КНР розглядається як єдина сила, яка «має намір і здатна змінити весь міжнародний порядок».

Перелік зовнішніх загроз містить характеристику головних суперників та опонентів, включаючи претензії до їх політики. КНР вважається головним конкурентом в Індо-Тихоокеанському регіоні та економічно зростаючою державою з глобальними амбіціями. США традиційно звинувачують Пекін у маніпуляціях з фінансовими котируваннями, неконкурентному використанні економічних важелів для поширення політичного впливу на інші країни, а також в односторонньому отриманні вигод від участі в чинній ліберальній міжнародній економічній системі. Попри наявність гострих протиріч, зі свого боку США декларують намір будувати двосторонні відносини на засадах міжнародних правил, відкритої конкуренції та готовності до співпраці з глобальних проблем, включаючи протидію змінам клімату, пандеміям, продовольчу безпеку, нерозповсюдження ядерної зброї.

Росія розглядається як держава, яка проводить «імперіалістичну зовнішню політику з метою руйнування ключових елементів міжнародного порядку». Кульмінацією цієї політики стало повномасштабне вторгнення в Україну у спробі повалити її уряд та поставити цю країну під контроль Росії. Цьому передували вторгнення Росії до України у 2014 р., військове втручання у Сирії, спроби дестабілізувати ситуацію та підірвати внутрішні демократичні процеси у країнах Європи, Центральної Азії та інших регіонів.

Спроби США при попередніх адміністраціях домовитися з РФ про обмеження суперництва і визначення практичних сфер співробітництва зазнали невдачі. Нинішня Росія становить «безпосередню й постійну загрозу міжнародному миру і стабільності». Проте «йдеться не про боротьбу між Заходом та Росією». Росія прямо порушує основні принципи Статуту ООН, такі як дотримання суверенітету, територіальної цілісності та заборона придбання території шляхом війни.

Президент Байден говорив, що він готовий зустрітися з будь-яким лідером, але це має бути в наших інтересах, і це має бути повноцінна дипломатична розмова, але “ США завжди говорили, що ми готові до дипломатії з будь-яким лідером, з будь-

якою країною, але вони повинні мати бажання вести дипломатичну розмову. А поки що ми не бачимо, що Росія готова до дипломатії. Ми бачимо лише, що Росія хоче продовжувати військову агресію проти України. У цій ситуації немає сенсу запрошувати її сюди та обговорювати з нею ці теми тут” [58]. У зв'язку з цим США «згуртували світ, щоб підтримати український народ, який хоробро захищає свою країну». У рамках «широкої та міцної міжнародної коаліції, ми забезпечили майже рекордний рівень допомоги у сфері безпеки, щоб забезпечити Україні засоби для самозахисту. Тому зовнішня політика США і надалі буде спрямована на підтримку України війни з РФ. Цілі США в нинішній ситуації полягають у тому, щоб «разом із нашими союзниками та партнерами допомогти перетворити війну Росії з Україною на її (Росію) стратегічну невдачу». У цьому плані пропонується перелік методів реагування, до яких належать:

- Сприяння єдності позицій НАТО та ЄС у протистоянні Росії та захисті спільних цінностей.
- Обмеження стратегічних секторів економіки Росії, включаючи оборонний та аерокосмічний.
- Протидія спробам Росії послабити та дестабілізувати суверенні держави та підірвати багатосторонні інститути.
- Зміцнення оборони союзників НАТО, забезпечення стримування, особливо на східному фланзі Альянсу.
- Прийом України та Молдови до НАТО.
- Зміцнення колективної стійкості союзників до загроз з боку Росії, включаючи асиметричні загрози.

У «Стратегії національної безпеки» США зазначається, що найважливішим викликом для США є держави з авторитарним управлінням і ревізіоністською політикою (при цьому, Російська Федерація і Китайська Народна Республіка відокремлюються як серйозні, але різні виклики – РФ як загроза для вільної і відкритої міжнародної системи, а КНР як єдина держава, що має потенціал до зміни світового порядку). Наголошується на необхідності приділення особливої уваги політиці Ірану та КНДР [53].

В Стратегії зазначається, що США вступає у «вирішальне десятиліття» і для готовності до існуючих викликів потрібно зосередити зусилля в трьох основних напрямках: інвестиції в джерела національної могутності та впливу; побудови максимально широкої коаліції для розширення колективного впливу, що може включати як держави-однодумці, так і країни-конкуренти, що готові до співпраці, з метою формування глобального стратегічного середовища; модернізації і зміцнення Збройних Сил США для підготовки до епохи «стратегічної конкуренції». Пріоритетом США, відповідно до документу, є утримання стійкої конкурентної переваги над КНР з одночасним стримуванням Російської Федерації. Проте на початку серпня тодішня спікерка палати Представників Конгресу США Ненсі Пелосі в рамках турне країнами Азії відвідала Тайвань, аби засвідчити американську підтримку демократичній владі самокерованого острова. Перед цим Пекін усіма каналами сигналізував Вашингтону, що це буде перебір, заступ за червону лінію і матиме руйнівні наслідки для двосторонніх відносин, і тому нібито Байден особисто просив Пелосі переглянути свої плани [59]. Основним інструментом для забезпечення національної безпеки США є ядерне стримування. Зазначається, що до кінця 2030 року Сполученим Штатам Америки доведеться стримувати «одразу дві ядерні держави». В документі робиться акцент на Індо-Тихоокеанському регіоні як важливому елементі для забезпечення глобальних інтересів США, стратегічній важливості трансатлантичних відносин, наголошується на підтримці союзників та партнерів на Близькому Сході з одночасним зменшенням присутності та залежності від ресурсів регіону і поглибленні партнерських відносин з країнами Західної півкулі.

Тож визначимо такі стратегічні напрямки зовнішньої політики США у нових геополітичних умовах:

1. Підтримка та зміцнення зв'язків з Європейським союзом, НАТО та іншими традиційними партнерами для забезпечення безпеки та стабільності в регіоні.
2. Активна участь у міжнародних місіях та дипломатичних зусиллях для врегулювання конфліктів та криз, зокрема в Сирії, Україні, та на Близькому Сході.

3. Розвиток стратегічного партнерства з ключовими регіональними гравцями, такими як Індія, Японія та південно-східні країни Азії, для балансування впливу Китаю та забезпечення стабільності у регіоні.

4. Співпраця з міжнародними партнерами у сферах боротьби з кліматичними змінами, тероризмом, пандеміями та іншими глобальними загрозами.

5. Підтримка вільної торгівлі та розвитку економічних зв'язків через укладання та підтримку торговельних угод та міжнародних економічних ініціатив. Розвиток стратегій та інфраструктури для захисту від кібератак та забезпечення кібердетеренту в нових геополітичних умовах, де кібербезпека стає все важливішою.

6. Співпраця з міжнародними партнерами у боротьбі з транснаціональними злочинними організаціями та терористичними групами для забезпечення внутрішньої безпеки.

7. Активна підтримка демократичних рухів та захист прав людини в різних країнах світу, відповідно до основних цінностей США [54].

Таким чином, ми визначили та проаналізували стратегічні напрямки зовнішньої політики США в умовах нових геополітичних умовах. Зовнішня політика США має адаптуватися до нових геополітичних умов. США повинні зберегти своє лідерство, одночасно співпрацюючи з іншими країнами для вирішення глобальних проблем.

ВИСНОВКИ

1. Здійснено теоретичне дослідження доктринальних засад зовнішньої політики США. Розкрито історію розвитку зовнішньої політики США. Зовнішня політика США становить загальний курс та діяльність політичного керівництва країни у сфері міжнародних відносин. Досліджено сутність Доктрини Монро та принципу ізоціоналізму. Відзначено відхід від принципу ізоляціоналізму у період Першої світової війни. Виявлено атлантичне співтовариство як пріоритет у протистоянні з державами «радянського блоку». Визначено етапи розвитку зовнішньої політики США в умовах постбіполярного світу: I етап – за керівництва Дж. Буша (характеризується боротьбою проти тероризму; появою доктрин і концепцій безпеки; спрямуванням зовнішньополітичної стратегії на підкреслення відмінностей між Європою і Америкою; зміцненням впливу на всій території Європи). II етап пов'язаний із президентом Б. Обамою (характеризується прагненням до повернення принципів двопартійної зовнішньої політики; сприянням посилення американського глобального лідерства; боротьбою з глобальними загрозами у співпраці з іншими країнами; зовнішньою політикою під керівництвом «розумної сили»; залученням ООН та інших міжнародних організацій). III етап пов'язаний з президентом Д. Трампом (характеризується ідеєю економічного націоналізму; захисті території, скороченні візових програм; розвитку взаємодії з Північною Кореєю).

Визначено принципи зовнішньої політики (незалежності США від європейських урядів; невтручання в європейські конфлікти; поділу на сфери впливу Америки та Європи; неколонізації; не інтервенції). Охарактеризовано роль США у міжнародних відносинах: посередництво у пререалізації процесів демократизації інших країн; можливості ведення бойових дій; консолідації ЄС проти Китаю; участі у боротьбі проти тероризму. Визначено ключові фактори ролі США у міжнародних відносинах, які полягають у вчиненні впливу на експортерів; вчиненні впливу міжнародного підприємницького капіталу; постачальництво наукомісткої продукції; наявність позичкового капіталу; провідної ролі валюти.

2. Охарактеризовано інструменти зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах. Визначено та охарактеризовано інструменти зовнішньої політики США: публічні закони (статути); міжнародні угоди; економічні санкції; публічна дипломатія. Встановлено основні цілі публічної дипломатії: надання світовій спільноті інформації щодо наявності основних цінностей США; формування спільних інтересів США і інших країн; ізолювання ворогів держави. Окреслено напрямки стратегії публічної дипломатії: комунікація, програми обмінів та партнерств з іншими сторонами.

3. Охарактеризовано пріоритети зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах. Визначено основне завдання зовнішньої політики США – будівництво безпечного світу й поширення демократії на користь американського народу і людства загалом. Виявлено науково обґрунтовані моделі прийняття зовнішньополітичних рішень: моделі раціональних дій; бюрократична модель; моделі малих груп; теорії еліт. Визначено напрямки зовнішньої політики Дж. Буша: недопущення появи нового глобального суперника США; сприяння розвитку міжнародного права під час участі у конфліктах; забезпечення незалежних дій. Визначено напрямки зовнішньої політики Б. Обама: підтримання формування міжнародного порядку; цінність партнерства; перевага громадського виміру над військовим. Визначено напрямки зовнішньої політики Д. Трампа: політика ізоляціоналізму; об'єднання зусиль проти радикального тероризму. Визначено напрямки зовнішньої політики Д. Байдена: допомога Ізраїлю у протистоянні з Іраном та Палестинським «Хамасом»; Допомога Україні у російсько-українській війні; допомога Тайваню як чинника протистояння з Китаєм; розв'язок мексиканського питання. Охарактеризовано безпеку як основний напрямок зовнішньої політики США. Визначено завдання Стратегії національної безпеки: підтримування руху на захист прав і гідності людини; зміцнювання коаліції для боротьби з тероризмом; робота з владнання регіональних конфліктів; унеможливлення погроз з боку ворогів зброєю масового знищення; розроблення нових напрямків економічного зростання; поширення кола розвитку; розроблення порядку денного для кооперування з іншими основними центрами глобальної сили.

4. Визначено проблеми та перспективи розвитку зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах. Виявлено проблемні регіони у реалізації стратегії національної безпеки: Центрально-Східній та Південно-Східній Європі (Польща; Румунія); Латинська Америка та Карибський басейн (Куба; Венесуела; Бразилія); Близький Схід (Ізраїль; Іран; Сирія; Єгипет); Азіатсько-Тихоокеанський регіон та Південно-Східноазійський регіон (Китай; Індія; В'єтнам). Виділено найголовніші проблеми формування зовнішньої політики США: Європейський напрямок зовнішньої політики США; розширення НАТО (вступ Фінляндії та Швеції);

Визначено методи реагування на зовнішні загрози: сприяння єдності позицій НАТО та ЄС у протистоянні Росії та захисті спільних цінностей; обмеження стратегічних секторів економіки Росії, включаючи оборонний та аерокосмічний; протидія спробам Росії послабити та дестабілізувати суверенні держави та підірвати багатосторонні інститути; зміцнення оборони союзників НАТО, забезпечення стримування, особливо на східному фланзі Альянсу; прийом України та Молдови до НАТО; зміцнення колективної стійкості союзників до загроз з боку Росії, включаючи асиметричні загрози. Висновок українсько-російської війни матиме значний вплив на зовнішньополітичну політику США з кількох причин. Підтримка союзників і зміцнення альянсів. США активно підтримують Україну як фінансово, так і військово. Завершення війни може змінити пріоритети зовнішньої політики США, залежно від результатів. Якщо Україна вийде з конфлікту як незалежна і демократична держава, це зміцнить позиції США як надійного партнера для інших країн, особливо в Східній Європі. Це може привести до зміцнення НАТО та посилення співпраці з європейськими союзниками. Відносини з Росією. Висновок війни вплине на відносини між США і Росією. У випадку поразки Росії або значного ослаблення її позицій, США можуть застосовувати більш агресивну політику стримування та санкцій, спрямовану на запобігання агресивним діям Москви в майбутньому. Це може призвести до посилення санкцій та ізоляції Росії на міжнародній арені. Роль США в глобальній безпеці. Конфлікт в Україні підкреслює важливість ролі США як глобального гаранта безпеки. Якщо США зможуть допомогти Україні досягти перемоги або прийняттого рішення конфлікту, це може

зміцнити їх авторитет у світі та підтвердити їхню здатність діяти як глобальний лідер. Енергетична політика. Російсько-українська війна значно вплинула на глобальні енергетичні ринки, особливо на поставки газу до Європи. Залежно від того, як завершиться конфлікт, США можуть коригувати свою енергетичну політику, збільшуючи експорт зрідженого природного газу (LNG) до Європи, щоб допомогти зменшити залежність континенту від російських енергоносіїв. Протидія авторитарним режимам. Успіх України в конфлікті з Росією може послужити сигналом для інших авторитарних режимів, таких як Китай, що США готові і можуть захистити своїх союзників. Це може вплинути на зовнішню політику США, особливо в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, де питання Тайваню стає все більш актуальним. Вплив на внутрішню політику. Завершення війни може вплинути на внутрішньополітичні настрої в США. Якщо допомога Україні буде сприйматися як успішна, це може збільшити підтримку зовнішньополітичних ініціатив серед американських виборців та посилити позиції тих, хто підтримує активну роль США у світі.

Загалом, завершення українсько-російської війни матиме багатогранний вплив на зовнішньополітичну політику США, змінюючи підходи до співпраці з союзниками, відносини з Росією та позицію на глобальній арені. На превеликий жаль останні два роки повномасштабного вторгнення США так і не виробили стратегії перемоги України, а військова допомога, яка надається Україні є достатня лише для того, щоб тримати лінії кордону. Без вироблення цієї стратегії, Україні буде дуже важко досягнути поставлених завдань, поставлених у плані В. Зеленського. Окреслено стратегічні напрямки зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах: продовження підтримки України в її боротьбі за свободу, надання військової допомоги та допомоги щодо економічного відновлення, заохочення її регіональної інтеграції до ЄС; продовження та поглиблення міжнародної співпраці з ЄС з метою захищення території НАТО та підтримка європейської безпеки та демократичних цінностей; продовження військової підтримки Ізраїлю у протистоянні з ХАМАС та Іраном; підтримання безпеки у Індо-Тихоокеанському регіоні, допомога Тайваню та стримання впливу Китаю на безпеку у регіоні; підтримання безпеки у Латино-

Американському регіоні; посилення контролю у регіоні та унеможливлення розвитку впливу РФ у регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Перспективи світової економіки в 2023-2024 роках. НІСД: офіційний сайт. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/perspektyvy-svitovoyi-ekonomiky-v-2023-2024-rokakh> (дата звернення: 01.06.2024).
2. Доктрина Монро. Початок протистояння Європи і США. Історична правда: сайт. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/4e424bf16e6c0/> (дата звернення: 01.06.2024).
3. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / пер. з англ. Н. Коваль. Київ: Наш формат, 2017. 320 с.
- 4.. Gaddis J.L. The Cold War: A New History. Penguin Books, 2006. 352 p.
5. Лакішик Д.М., Пугачова-Лакішик Д.В. Зовнішньополітична стратегія США на початковому етапі « Холодної війни». *Проблеми всесвітньої історії*. 2019. №1(7). С. 32-44.
6. Лакішик Д. Європейський вектор зовнішньої політики США (50-60 рр. ХХ ст.). *Американська історія та політика: науковий журнал* 2019. № 7. С. 16-27.
7. Веселовський А. І. Відносини США – Європейський Союз: тенденції та варіанти у середньостроковій перспективі. Національний інститут стратегічних досліджень: веб-сайт. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-03/veselovsky-20_03.pdf (дата звернення: 15.04.2024).
8. Brandon, J. Report: Urgent Issues in U.S.Southeast Asia Relations for 2021. February 3. The Asia Foundation. URL: <https://asiafoundation.org/2021/02/03/report-urgent-issues-in-u-s-southeast-asia-relationsfor-2021/> (дата звернення: 15.04.2024).

9. Годлюк А. М. Американське лідерство в ХХІ столітті. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ, 2011. Вип. 103. Ч. 1. С. 67-71.
10. Шамара І. М., Костанді Д. Р. Сучасні концепції зовнішньої політики США: можливості та реальність. *Вісник ХНУ імені В. Н. Карпазіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2019. Вип. 10. С. 58-64.
11. Honchar V. M. Kontseptsiiia amerykanskooho svitovoho liderstva u zovnishnii politytsi B. Obamy. The Concept of American World Leadership in B. Obama's Foreign Policy. Kyiv: Tsentr vilnoi presy. 2012. № 3. P. 113-115.
12. Білл Клінтон зовнішня і внутрішня політика. Dovidka.biz.ua: сайт. URL: <https://dovidka.biz.ua/bill-klinton-zovnishnia-i-vnutrishnia-polityka/> (дата звернення: 15.04.2024).
13. Kurando O. S. Doktryna Obamy u zovnishnii politytsi SShA. The Obama Doctrine in US Foreign Policy. (Ph.D. in Political Science), *Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia»*, Odesa. 2019. № 4. P. 10-15.
14. Жигайло В. М. Пріоритетні напрямки зовнішньої політики США. Психологічні виміри культури, економіки, управління. *Науковий журнал*. 2018. № XI. С. 390- 396.
15. Чістякова І. М., Білоусов О. С., Яковлев І. В. та ін.. Зовнішня політика США: лекц. матер. Одеса: ДУ ОП, 2021. 107 с.
16. Погромський В. О. Вплив політики ізоляціоналізму США на гуманітарні процеси у Європі 20 рр. ХХ ст. *Всесвітня історія*. 2020. № 31-34.
17. Коваль І. М. Зовнішня політика США після Другої світової війни : навч.-метод. посіб. Одеса : Астропринт, 2021. 96 с.
18. Білюга А. Д. Залучення військових контингентів країн–членів НАТО для боротьби з міжнародним тероризмом (2001–2021 рр.): дис. ... док.філософ.: 09.00.05. Київ, 2023. 258 с.
19. Моцак С. Роль президента США Б.Клінтона та його адміністрації у процесі врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту 1993-2001рр. *Консенсус*. № 4. С. 77-85.

20. Майборода Ю. О. Фактори глобального торговельного лідерства США. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 27. Ч. 1. С. 111-115.

21. Інструменти зовнішньої політики. LibreText: веб-сайт. URL: [https://ukrayinska.libretexts.org/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B8/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D1%82%D0%B0_%D1%86%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%3A_%D0%90%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%83%D1%80%D1%8F%D0%B4_\(OpenStax\)/17%3A_%D0%97%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/17.03%3A_%D0%86%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8_%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%97_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8](https://ukrayinska.libretexts.org/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B8/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D1%82%D0%B0_%D1%86%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%3A_%D0%90%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%83%D1%80%D1%8F%D0%B4_(OpenStax)/17%3A_%D0%97%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/17.03%3A_%D0%86%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8_%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%97_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8) (дата звернення: 25.04.2024).

22. Вовк Т. В. Місце міжнародних договорів в системі права США. *Форум права*. 2014. № 2. С. 69–72.

23. Чугаєв О.А. Сфери реалізації економічної сили. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2015. Вип. 126. Ч. 1. С.145-152.

24. Панченко Г. В. Економічні санкції як інструмент зовнішньої політики в контексті реалізації національних інтересів. *Інвестиції: практика та досвід. Серія: Економічна наука*. 2017. № 17. С. 10-16.

25. Павлова Т. С. Шамраєва В. М. Інструменти публічної дипломатії США. *Політикус. Серія: Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку*. 2017. Вип. 6. С. 142-146.

26. Тищенко-Тишковець О.М. Трансформація публічної дипломатії Сполучених Штатів Америки: від легітимізації «жорсткої сили» до побудови діалогу зі світом. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/ee1357ce-0eff-4b62-a1a6-f9e63e28001a/content> (дата звернення: 25.04.2024).

27. Peter van Ham. Power, Public Diplomacy, and the Pax Americana // *The New Public Diplomacy. Soft Power in International Relations. Edited by Jan Melissen*, 2005. № 5. P. 14-18.

28. Головченко В. І. Прийняття зовнішньополітичних рішень у США: теоретичні й прикладні аспекти. *Політологія*. 2010. Т. 1. С. 112-117.

29. Лакішик Д. М. Зовнішньополітичні акценти та пріоритети стратегії «задіяності та розширення» адміністрації Б. Клінтона. *Американська історія та політика*. 2017. № 3. С. 21- 29.

30. Камінський Є.Є. Світ переможців і переможених. Міжнародні відносини і українська перспектива на початку ХХІ століття. Київ: «Центр вільної преси», 2008. 336 с.

31. Габро І. «Мозкові центри» і процес прийняття зовнішньополітичних рішень адміністрацією президента США Дж. Буша-молодшого. *Американська історія та політика*. 2016. № 2. С. 9-14.

32. Гвоздков С. Ю. Формування концептуальних засад політики адміністрацій Дж. У. Буша щодо держав пострадянського простору. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 99. С. 88-92.

33. *The National Security Strategy*. Washington: The White House, 2010. May. 52 p.

34. Погорська І. І., Лакішик Д. М. Зовнішня політика адміністрації Б. Обама в контексті американського глобального лідерства. Проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. Київ: КиМУ, 2011. Вип. 2. С. 179–192.

35. Матвійчук Н. В. Культурна дипломатія США за президентства Д. Трампа. *Політикус*, 2020. № 4. С. 129-138.

36. Белоколот О. Зовнішня політика президента США Дональда Трампа за рік до виборів: як діяти Україні? URL: <https://www.mfaua.org/uk/publications/zovnishnia->

polityka-prezydenta-ssha-donalda-trampaza-rik-do-vyboriv-iaak-diiaty-ukraini (дата звернення: 25.04.2024).

37. Кучмій О. Стратегія культурної дипломатії адміністрації Б. Обама. *Міжнародні відносини Серія: Політичні науки*. 2015. № 5. С. 1–17.

38. Фесенко М. Особливості формування зовнішньої політики США за президентства Дж. Байдена. *Дипломатичний прогноз*. 2021. № 3-4. С. 28-33.

39. Яковенко Н., Піскорська Г. Пріоритети міжнародно-політичної діяльності США в стратегіях національної безпеки. *Американська історія та політика. Серія: Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку*. 2016. № 2. С. 38-47.

40. The National Security Strategy of the United States of America. 2006. URL: <http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/nss2006.pdf>. (дата звернення: 25.04.2024).

41. Сіновець П. А. Ядерне стримування в політиці США і Росії в постбіполярний період : автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04. Київ, 2004. 16 с

42. Галака С. П. Проблема нерозповсюдження ядерної зброї у міжнародних відносинах: Монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2002. С. 226-254.

43. Потехін О. Політика США у сфері нерозповсюдження ядерної зброї та Україна. *Американська історія та політика*. 2016. № 1. С. 100-108.

44. Толстов С. В., Фесенко М. В. «Цілі та пріоритети зовнішньополітичної стратегії адміністрації Дж. Байдена» - аналітична записка. Інститут Всесвітньої історії Національної академії наук України: веб-сайт. URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/tsili-ta-priorytety-zovnishnopolitychnoi-stratehii-administratsii-dzh-baidena.html> (дата звернення: 25.04.2024).

45. Нові аспекти геополітичної стратегії США. Борисфен-Інтел: Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень: офіційний-сайт. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-regioni/amerika/arxiv-ssha/gro-usa/ (дата звернення: 26.04.2024).

46. Morelli V. L. Ukraine: Current Issues and U.S. Policy. Congressional Research Service. Jan. 3, 2017. 46 p.

47. Івасечко О. Лопушанський П. Військова допомога США Україні у протидії збройній агресії Росії у 2014–2023 рр. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2023. Вип.49, С. 259-269.

48. Кожушко А. З ким воює Ізраїль: історія ізраїльсько-палестинського конфлікту. Факти: офіційний сайт. 26.10.2023. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20231026-z-kym-voyuje-izrayil-istoriya-palestyno-izrayilskogo-konfliktu/> (дата звернення: 26.04.2024).

49. Безпрецедентна атака Ірану на Ізраїль може мати серйозні наслідки, зокрема й для України. Укрінформ: офіційний сайт. 10.04.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3853039-bezprecedentna-ataka-iranu-na-izrail-moze-mati-serjozni-naslidki-zokrema-j-dla-ukraini.html> (дата звернення: 26.04.2024).

50. США та Британія запровадили нові санкції у відповідь на атаку Ірану на Ізраїль. Радіо Свобода: сайт. 18.04.2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sanktsiyi-iran-ssha-brytaniya/32911124.html> (дата звернення: 27.04.2024).

51. В чому полягає справжній інтерес США щодо Тайваню. Ua.News: веб-сайт. 09.08.2022. URL: https://ua.news/ua/money/v-chomu-polyagaye-spravzhnij-interes-ssha-shhodo-tajvanyu#google_vignette (дата звернення: 27.04.2024).

52. Гаврилова Н.В. Латиноамериканський регіон у сучасній системі міжнародних відносин. Процеси регіоналізації та глобалізації як домінанта світового розвитку. URL: https://istfak-mgu.at.ua/publ/procesi_regionalizaciji_ta_globalizaciji_jak_dominanta_svitovogo_rozvitku/latinoamerikanskij_region_u_suchasnij_sistemi_mizhнародnikh_vidnosin/1-1-0-25 (дата звернення: 28.04.2024).

53. National Security Strategy, 2022. URL: <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (дата звернення: 29.04.2024).

54. Нечипорук К. Пріоритети зовнішньої політики США в нових геополітичних умовах. Політ. Сучасні проблеми науки» за напрямом «Сучасні міжнародні відносини»: матер. XXIV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених і здобувачів

вищої освіти (м. Київ, 02-05 квітня 2024 р.). Київ: Національний авіаційний університет. 2024. С. 79-80.

55. Ялі М. Х. Військова стратегія Б. Обама: новації та спадщина. Проблеми міжнародних відносин. 2012. Вип. 5. С. 343-355.

56. U.S. Embassy Kyiv. ІНФОРМАЦІЙНИЙ АРКУШ: Боротьба з корупцією як ключовий інтерес національної безпеки США. 4 Червня, 2021. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/fact-sheet-establishing-the-fight-against-corruption-as-a-core-u-s-national-security-interest/>

57. Міністерство оборони України. Міжнародна безпека та українське питання в новій «Стратегії національної безпеки США». 14 Жовтня 2022. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/10/14/mizhnarodna-bezpeka-ta-ukrayinske-pytannya-v-novij-strategiyi-nacjonalnoyi-bezpeky-ssha/>

58. Святослав Хоменко. ВВС. Що у США вважають поразкою Росії у війні? Інтерв'ю з представницею Держдепу Андреа Калан. 21 лютого 2023. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64705676>

59. Володимир Сидоренко, Пекін. Стабілізація відносин: як Китай і США створюють новий формат цивілізованої конкуренції. 25 липня 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3740075-stabilizacia-vidnosin-ak-kitaj-i-ssa-stvoruut-novij-format-civilizovanoi-konkurencii.html>

60. Mark Raduzki. Доктрина Трампа. 27 вересня 2018. URL: https://enigma.ua/articles/doktrina_trampa

61. Павло Рудь. Головний біль Сі Цзіньпіна та Байдена: чим конфлікт навколо Тайваню загрожує світу. 26 січня 2024. URL: <https://ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/34066/2024-01-26-golovnyy-bil-si-tszinpinga-ta-baydena-chym-konflikt-navkolo-tayvanyu-zagrozhue-svitu/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Зміна реального ВВП країн світу (порівняно з попереднім роком)

Порівняння прогнозних даних		У відсотках					Відмінність у процентних пунктах з прогнозами у червні 2022 р.		
		2020	2021	2022о	2023п	2024п	2022о	2023п	2024п
Рік									
Світ		-3,2	5,9	2,9	1,7	2,7	0	-1,3	-0,3
Країни з розвинутою економікою		-4,3	5,3	2,5	0,5	1,6	-0,1	-1,7	-0,3
	США	-2,8	5,9	1,9	0,5	1,6	-0,6	-1,9	-0,4
	Євросона	-6,1	5,3	3,3	0	1,6	0,8	-1,9	-0,3
	Японія	-4,3	2,2	1,2	1	0,7	-0,5	-0,3	0,1
Економіки, де формується ринок та які розвиваються		-1,5	6,7	3,4	3,4	4,1	0	-0,8	-0,3
	Східна Азія та Тихоокеанський регіон	1,2	7,2	3,2	4,3	4,9	-1,2	-0,9	-0,2
	Китай	2,2	8,1	2,7	4,3	5	-1,6	-0,9	-0,1
	Індонезія	-2,1	3,7	5,2	4,8	4,9	0,1	-0,5	-0,4
	Таїланд	-6,2	1,5	3,4	3,6	3,7	0,5	-0,7	-0,2
	Європа та Центральна Азія	-1,7	6,7	0,2	0,1	2,8	3,2	-1,4	-0,5
	Україна	-3,8	3,4	-3,5	3,3	4,1	10,1	1,2	-1,7
	РФ	-2,7	4,8	-3,5	-3,3	1,6	5,4	-1,3	-0,6
	Туреччина	1,9	11,4	4,7	2,7	4	2,4	-0,5	0
	Польща	-2	6,8	4,4	0,7	2,2	0,5	-2,9	-1,5
	Латинська Америка та Карибський басейн	-6,2	6,8	3,6	1,3	2,4	1,1	-0,6	0
	Бразилія	-3,3	5	3	0,8	2	1,5	0	0
	Мексика	-8	4,7	2,6	0,9	2,3	0,9	-1	0,3
	Аргентина	-9,9	10,4	5,2	2	2	0,7	-0,5	-0,5
	Близький Схід та Північна Африка	-3,6	3,7	5,7	3,5	2,7	0,4	-0,1	-0,5
	Саудівська Аравія	-4,1	3,2	8,3	3,7	2,3	1,3	-0,1	-0,7
	Іран, Ісламська Республіка ^[II]	1,9	4,7	2,9	2,2	1,9	-0,8	-0,5	-0,4
	Єгипет, Арабська Республіка ^[III]	3,6	3,3	6,6	4,5	4,8	0,5	-0,3	-0,2
	Південна Азія	-4,5	7,9	6,1	5,5	5,8	-0,7	-0,3	-0,7
	Індія ^[II]	-6,6	8,7	6,9	6,6	6,1	-0,6	-0,5	-0,4
	Пакистан ^[III]	-0,9	5,7	6	2	3,2	1,7	-2	-1
	Бангладеш ^[III]	3,4	6,9	7,2	5,2	6,2	0,8	-1,5	-0,7
	Субсахарська Африка	-2	4,3	3,4	3,6	3,9	-0,3	-0,2	-0,1
	Нігерія	-1,8	3,6	3,1	2,9	2,9	-0,3	-0,3	-0,3
	Південно-Африканська Республіка	-6,3	4,9	1,9	1,4	1,8	-0,2	-0,1	0
	Ангола	-5,8	0,8	3,1	2,8	2,9	0	-0,5	-0,3
Обсяг світової торгівлі ^[VI]		-8,2	10,6	4	1,6	3,4	0	-2,7	-0,4
Ціни на товари ^[VI]							Різниця в рівнях з прогнозами у червні 2022 р.		

